Wigierski
Park Narodowy

Polskie
Parki
Narodowe

Wigierski Park Narodowy

Polskie Parki Narodowe

Raport z badań nad dynamiką zmian stanu świadomości ekologicznej i procesów integracji społecznej mieszkańców Wigierskiego Parku Narodowego w okresie 1992-2014

Autor opracowania:
Piotr Łukowski

Opiekun naukowy:
Prof. Andrzej Sadowski UwB
Prof. Piotr Jeżowski SGH

Krzywe | 24 lutego 2017 r.

Spis treści

- Wstęp
- 1. Metodologia badań ilościowych w poszczególnych projektach
- 2. Materialne warunki życia społeczności lokalnej
- 3. Ocena stanu środowiska naturalnego WPN na tle zagrożeń środowiskowych w Polsce
- 4. Postrzeganie działań władz parku w zakresie ochrony przyrody
- 5. Wigierski Park Narodowy oraz jego dyrekcja w odbiorze lokalnej społeczności
- 6. Ocena komunikacji i stosunków między dyrekcją WPN a mieszkańcami
- Podsumowanie

1. Metodologia badań ilościowych w poszczególnych projektach

Historia badań socjologicznych

1992 r.: badania przeprowadzono w 328 gospodarstwach domowych w WPN i 318 w otulinie parku (50% gospodarze, 30% małżonkowie, po 10% dzieci (pow. 16 lat) i dziadkowie);

2004 r.: 274 wywiady w gospodarstwach na terenie WPN i 228 w otulinie, osoby dorosłe typowane losowo; maksymalny błąd do 5%;

2014 r.: badania przeprowadzono w 163 gospodarstwach (42%) w WPN (50% gospodarze; po 25% małżonkowie i dorosłe dzieci); maksymalny błąd: 7,2%.

2. Materialne warunki życia społeczności lokalnej

Warunki życia mieszkańców

W okresie od 1992 do 2014 roku nastąpił spadek średniej liczby mieszkańców w gospodarstwach domowych.

Na przestrzeni ostatnich 22 lat, nastąpiła znaczna poprawa oceny warunków życia mieszkańców WPN.

Rosnący poziom pozytywnej oceny warunków życia jest odzwierciedleniem istotnej poprawy warunków mieszkaniowych oraz wyposażenia gospodarstw domowych. Na przestrzeni lat 1992-2014 ponad dwukrotnie (z 21,8% do 50,2%) wzrósł odsetek osób deklarujących posiadanie mieszkania o powierzchni ponad 100 m^2.

Udział procentowy gospodarstw domowych o różnej liczbie domowników w 1992 r.

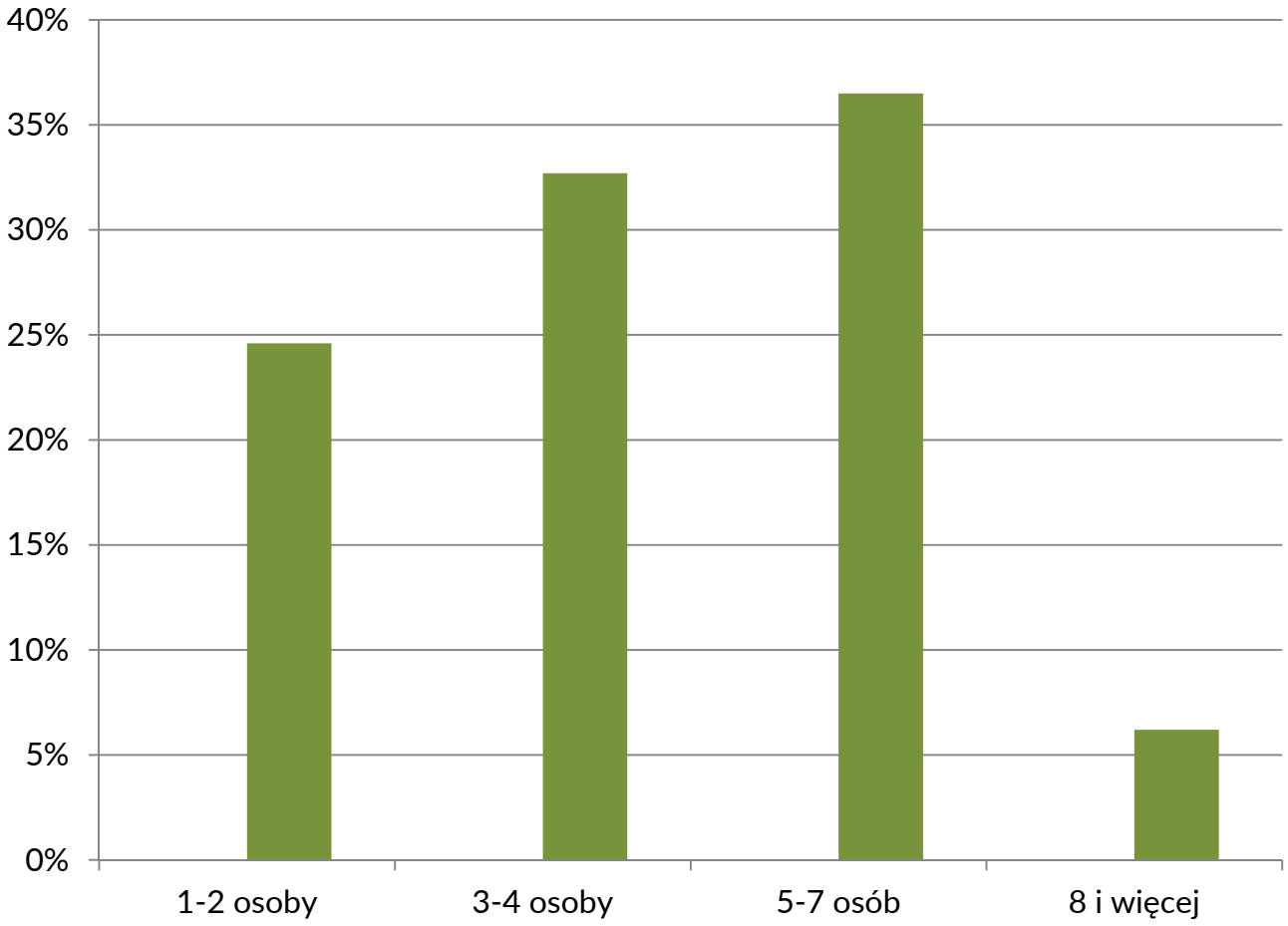

Udział procentowy gospodarstw domowych o różnej liczbie domowników

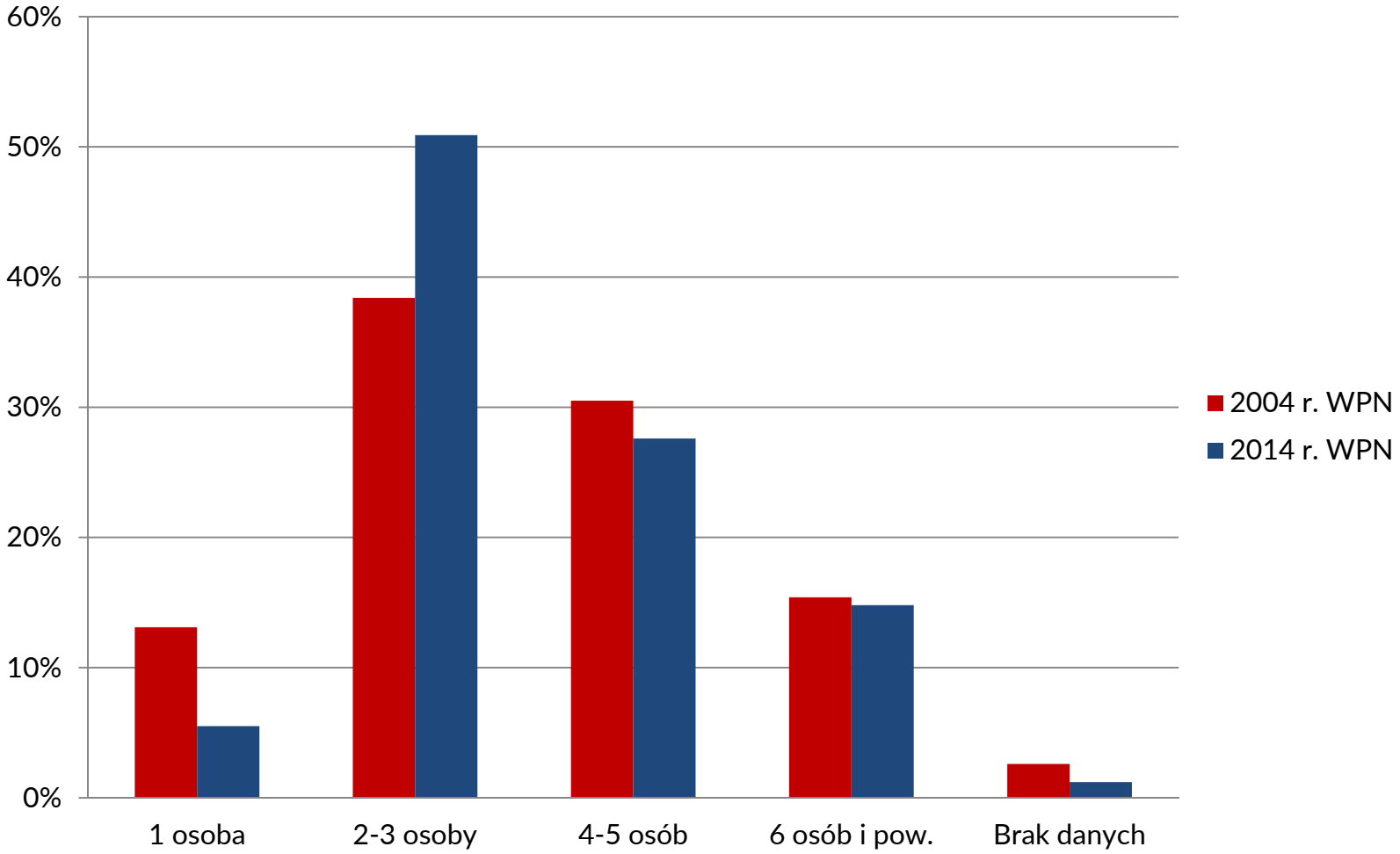

Warunki życia mieszkańców parku

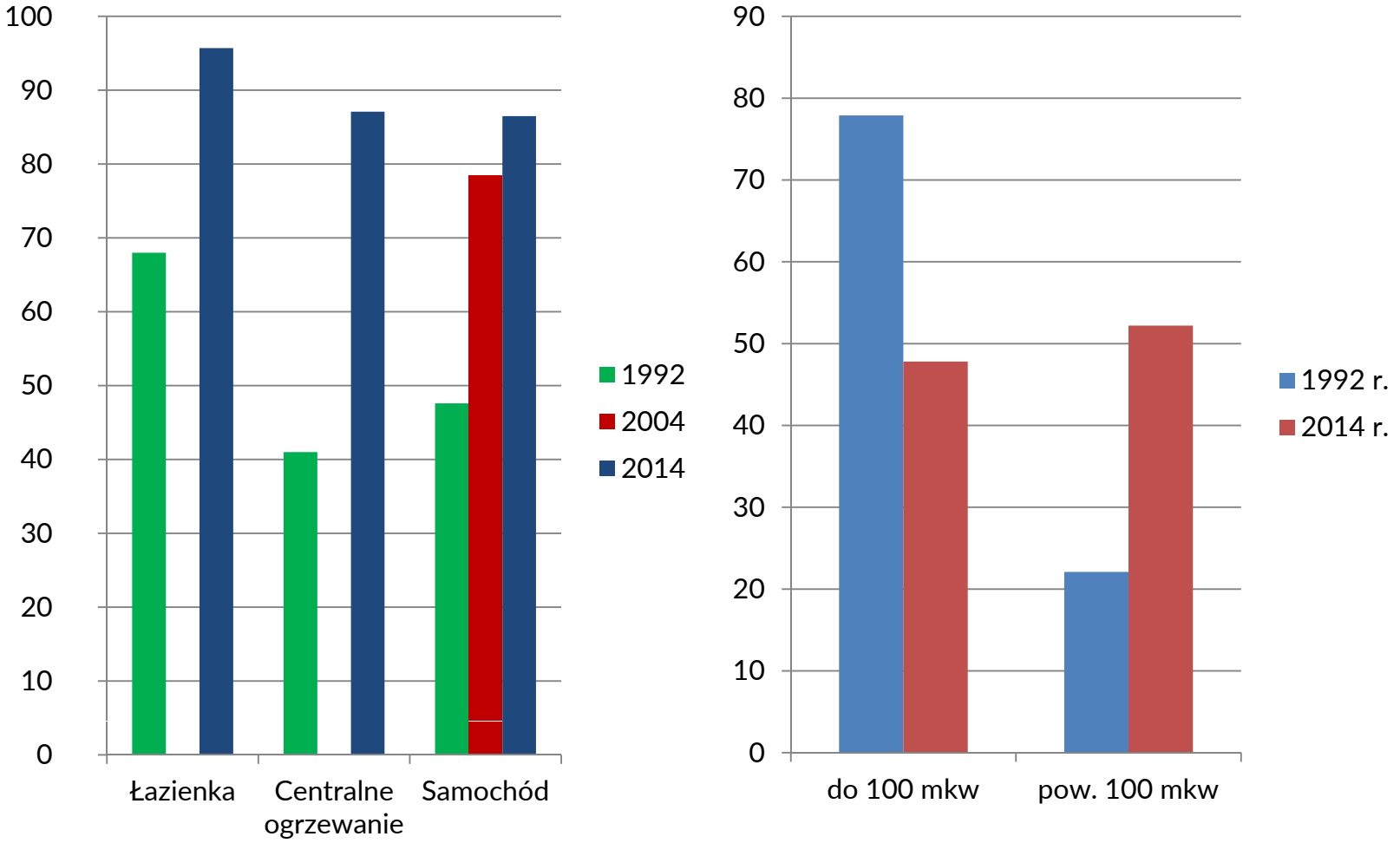

Poziom aktywności zawodowej

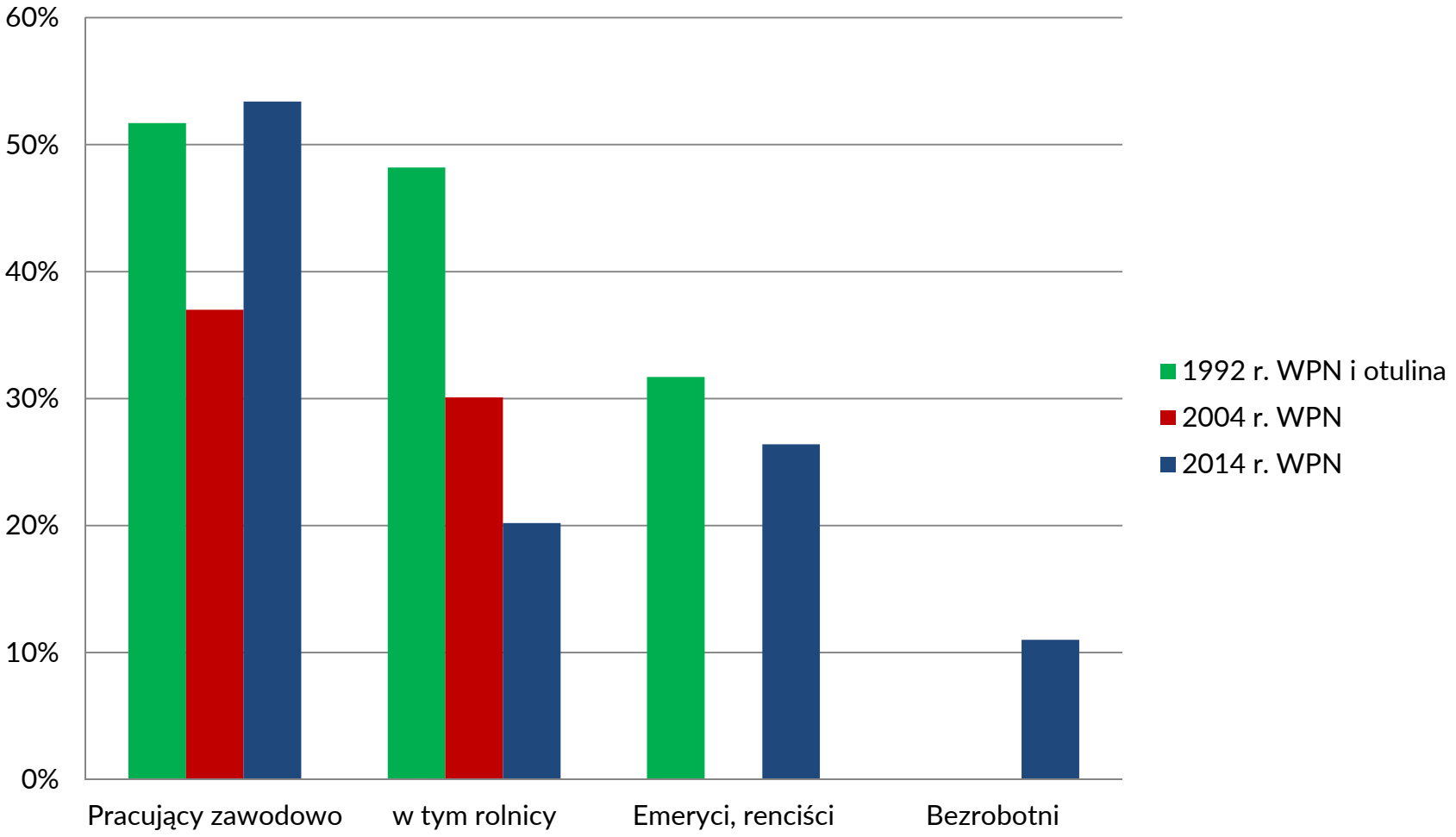

Jak mieszkańcy oceniają swoje warunki życia

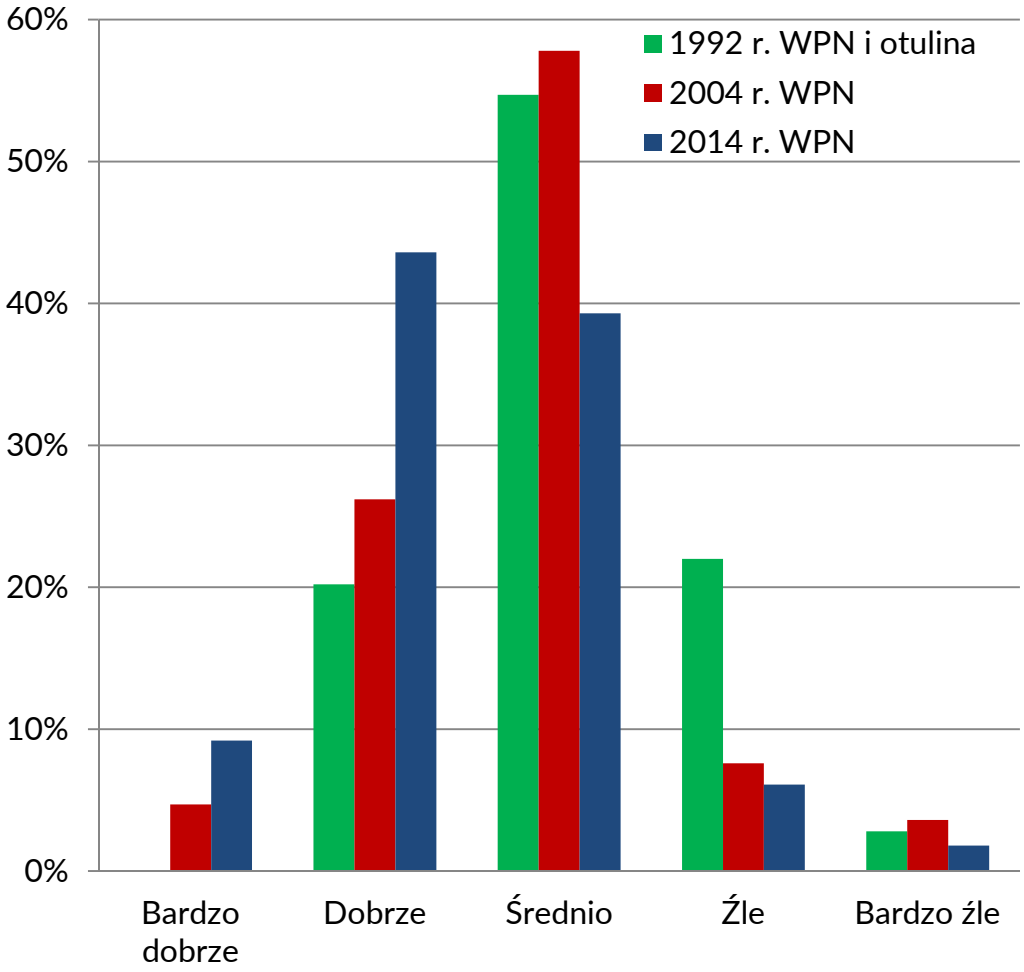

W roku 1992 warunki życia jako dobre i bardzo dobre oceniało 20,2% badanych osób z terenu parku i otuliny. W roku 2004 wartość ta wzrosła - dla mieszkańców parku - do 30,9% a w 2014 r. do 52,8%. Jednocześnie znacząco spadła ilość ocen złych i bardzo złych z 24,8% w 1992 do 11,2 % w 2004 r. i 7,9% w roku 2014. Odsetek oceny „średnio", pomiędzy rokiem 1992 a 2004 wzrósł z 54,7% do 57,8% a w kolejnych dziesięciu latach wyraźnie zmalał – do 39,3%, przy jednoczesnym wzroście ocen „dobrze" i „bardzo dobrze". Pozwala to stwierdzić, że na przestrzeni ostatnich 22 lat, nastąpiła znaczna poprawa oceny warunków życia przez mieszkańców WPN.

Wysoka i bardzo wysoka ocena sytuacji w miejscu zamieszkania w zakresie:

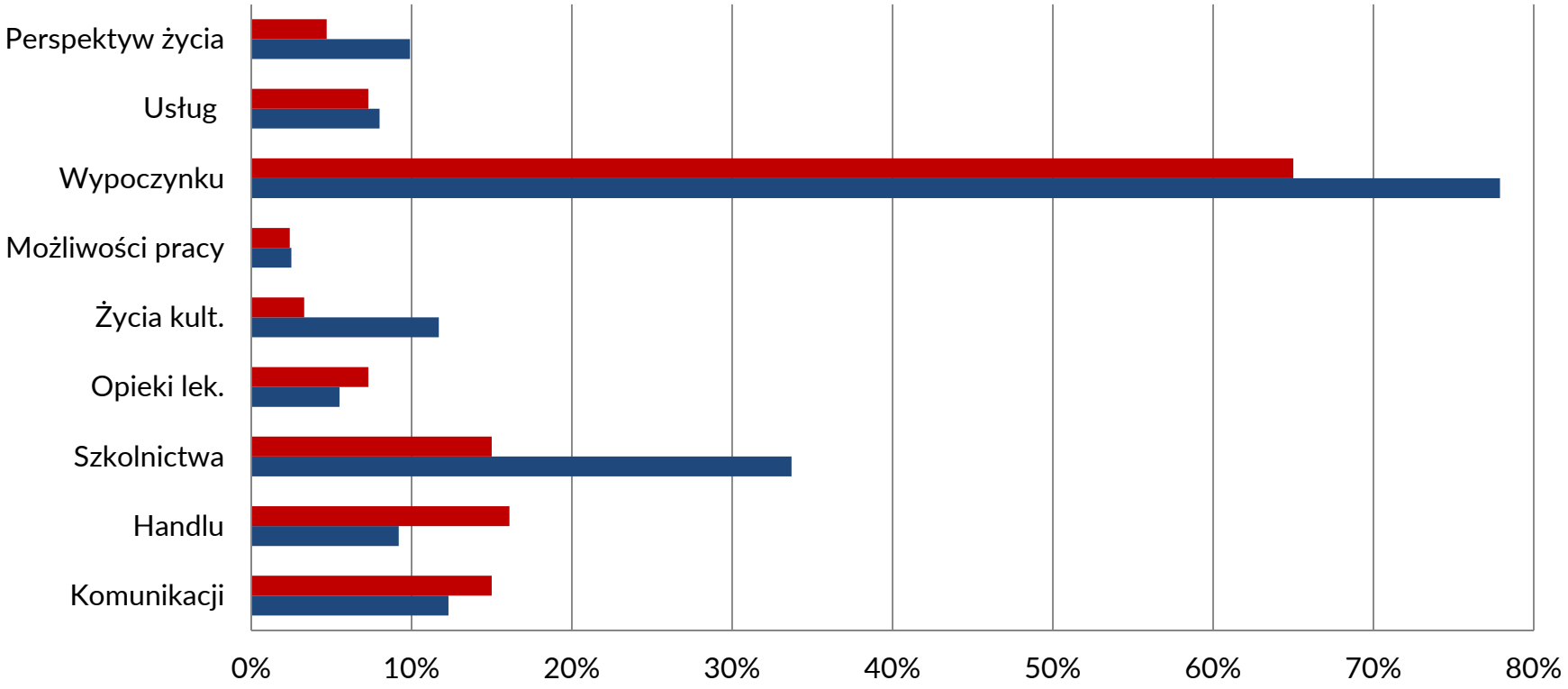

	Komunikacji	Handlu	Szkolnictwa	Opieki lek.	Życia kult.	Możliwości pracy	Wypoczynku	Usług	Perspektyw życia
2004 r. WPN	15,0%	16,1%	15,0%	7,3%	3,3%	2,4%	65,0%	7,3%	4,7%
2014 r. WPN	12,3%	9,2%	33,7%	5,5%	11,7%	2,5%	77,9%	8,0%	9,9%

3. Ocena stanu środowiska naturalnego WPN na tle zagrożeń środowiskowych w Polsce

W opinii mieszkańców WPN, kondycja środowiska przyrodniczego kraju uległa w ciągu ostatnich dwóch dekad znaczącej poprawie. W 1992 r., aż 86% respondentów postrzegało środowisko przyrodnicze w skali kraju jako: „bardzo zanieczyszczone" i „dość zanieczyszczone". W roku 2004 było to 66,8% mieszkańców parku i otuliny, natomiast w roku 2014 r. taki pogląd wyraziło 42,4% mieszkańców parku.

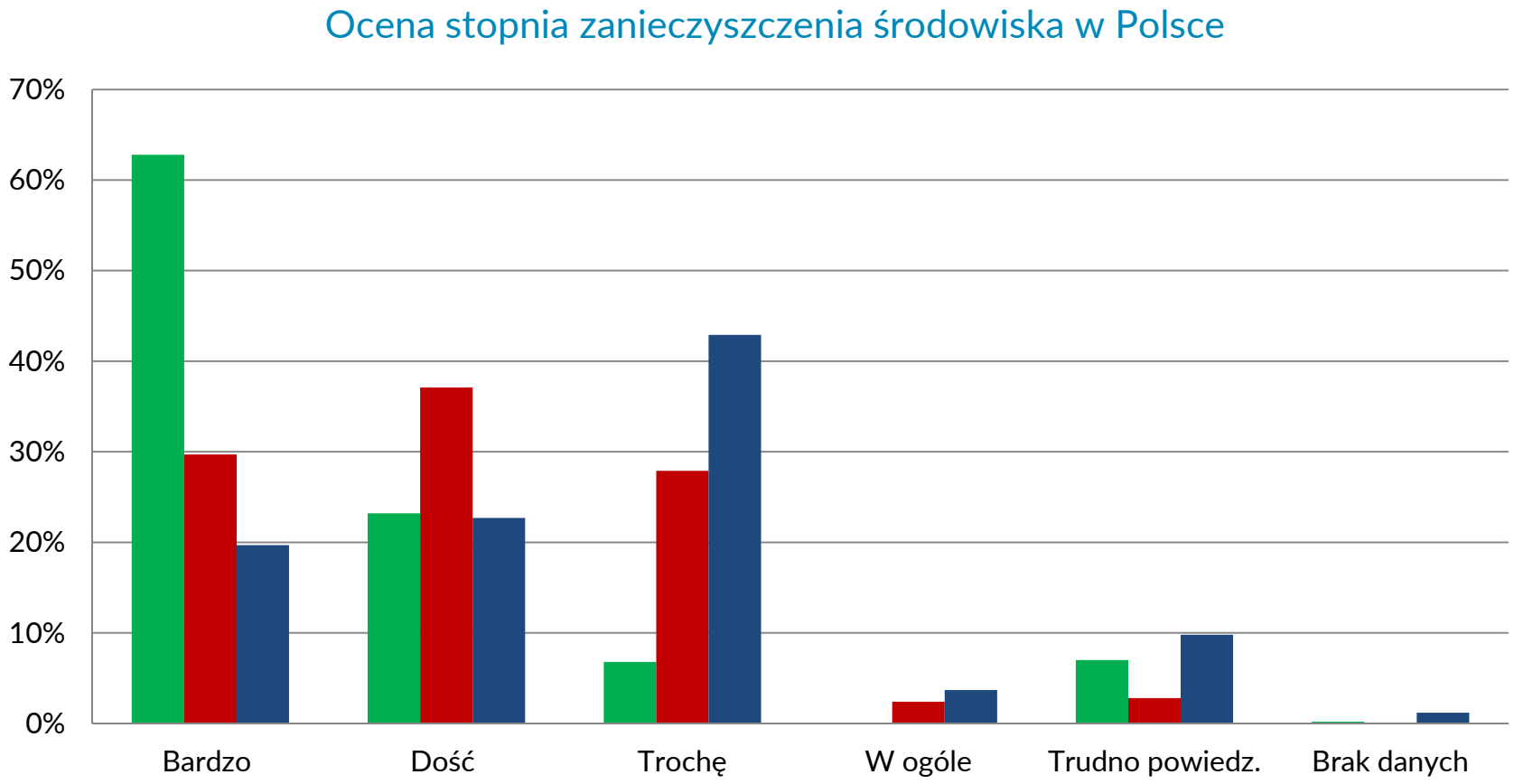

Jako największe zagrożenie dla środowiska i krajobrazu w skali kraju mieszkańcy aktualnie uznają odpady przemysłowe (77,9 % respondentów), ścieki komunalne (60,1%) oraz stosowanie środków chemicznych w rolnictwie (57,1%).

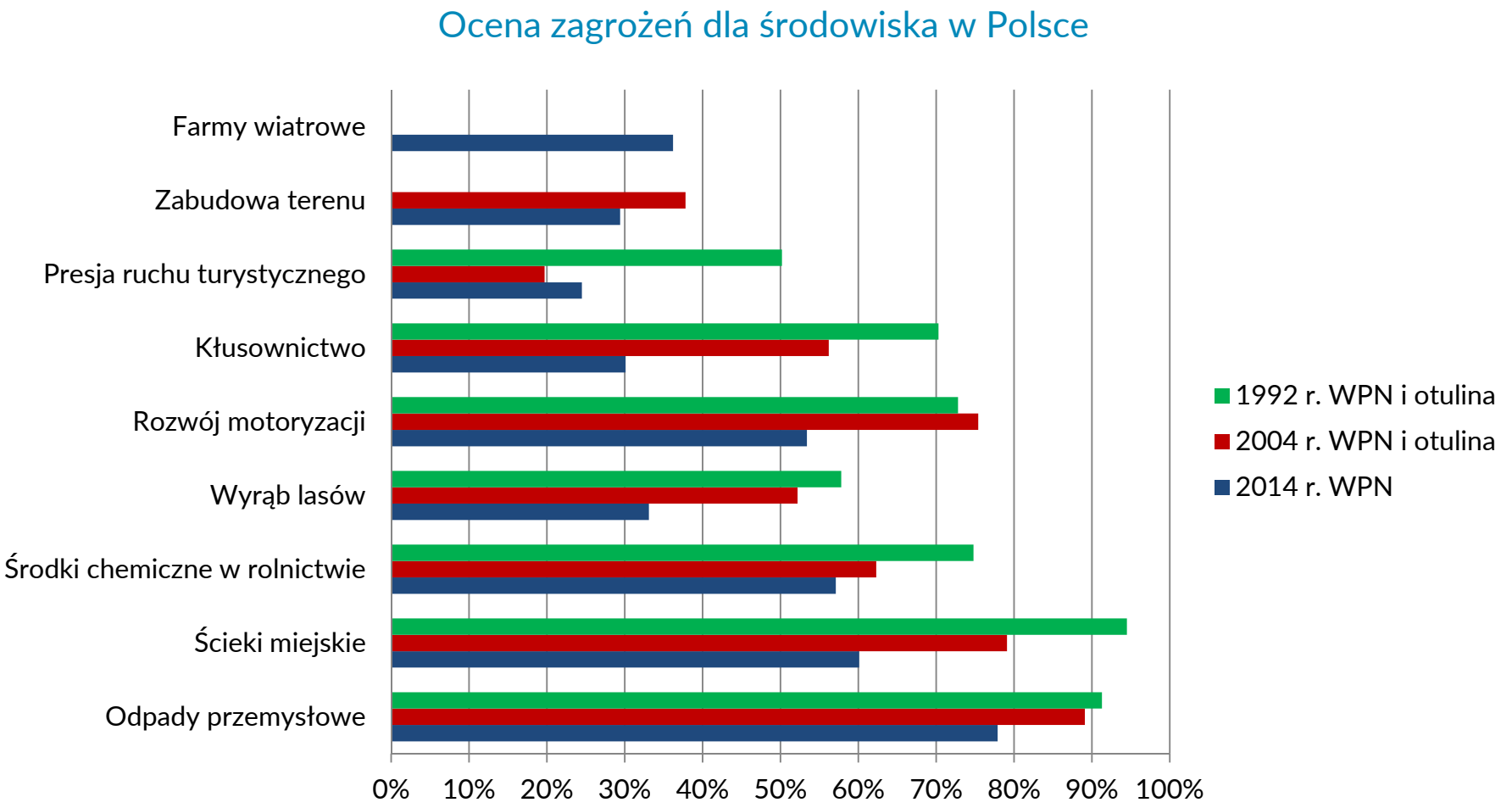

Ruch turystyczny postrzegany był przez mieszkańców jako rosnące zagrożenie dla przyrody i krajobrazu. Postępująca urbanizacja jest postrzegana jako zdecydowanie mniej uciążliwa niż dekadę temu. Prawdopodobnie wynika to z krótkowzroczności w postrzegania efektów tego procesu oraz doraźnych interesów mieszkańców.

Ocena zagrożeń dla przyrody i krajobrazu w WPN

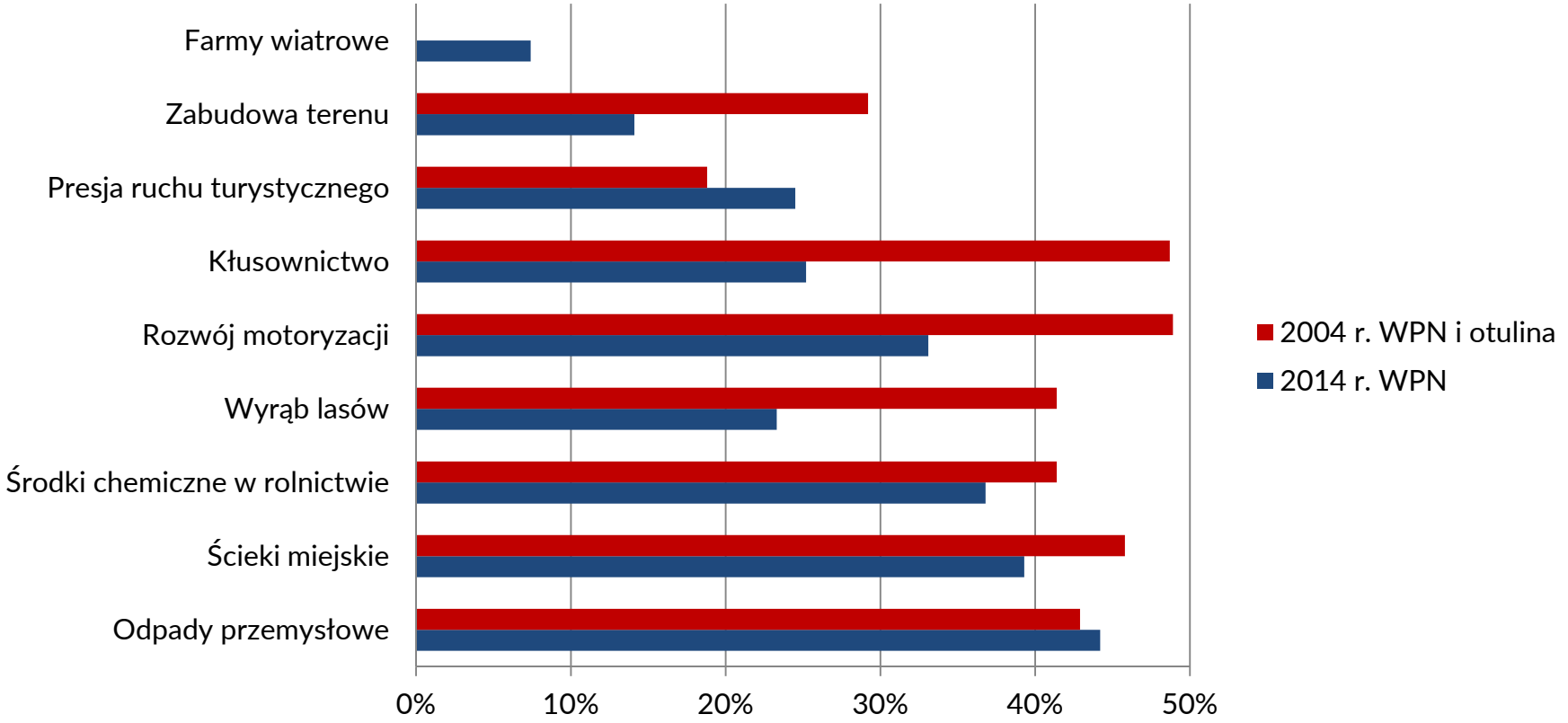

Ocena skutków postępującej urbanizacji WPN w 2014 r.

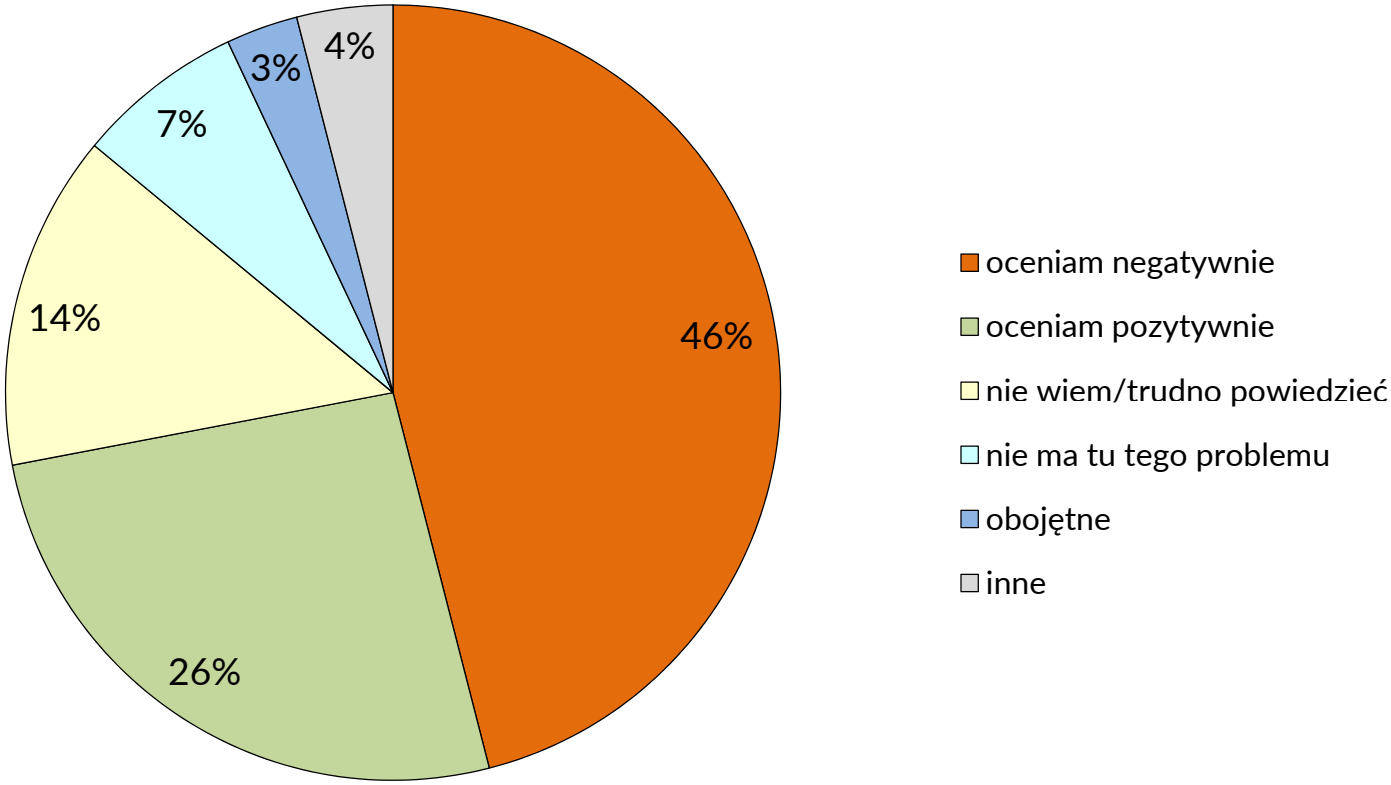

Ocena zmian stanu środowiska i krajobrazu w okolicy jez. Wigry

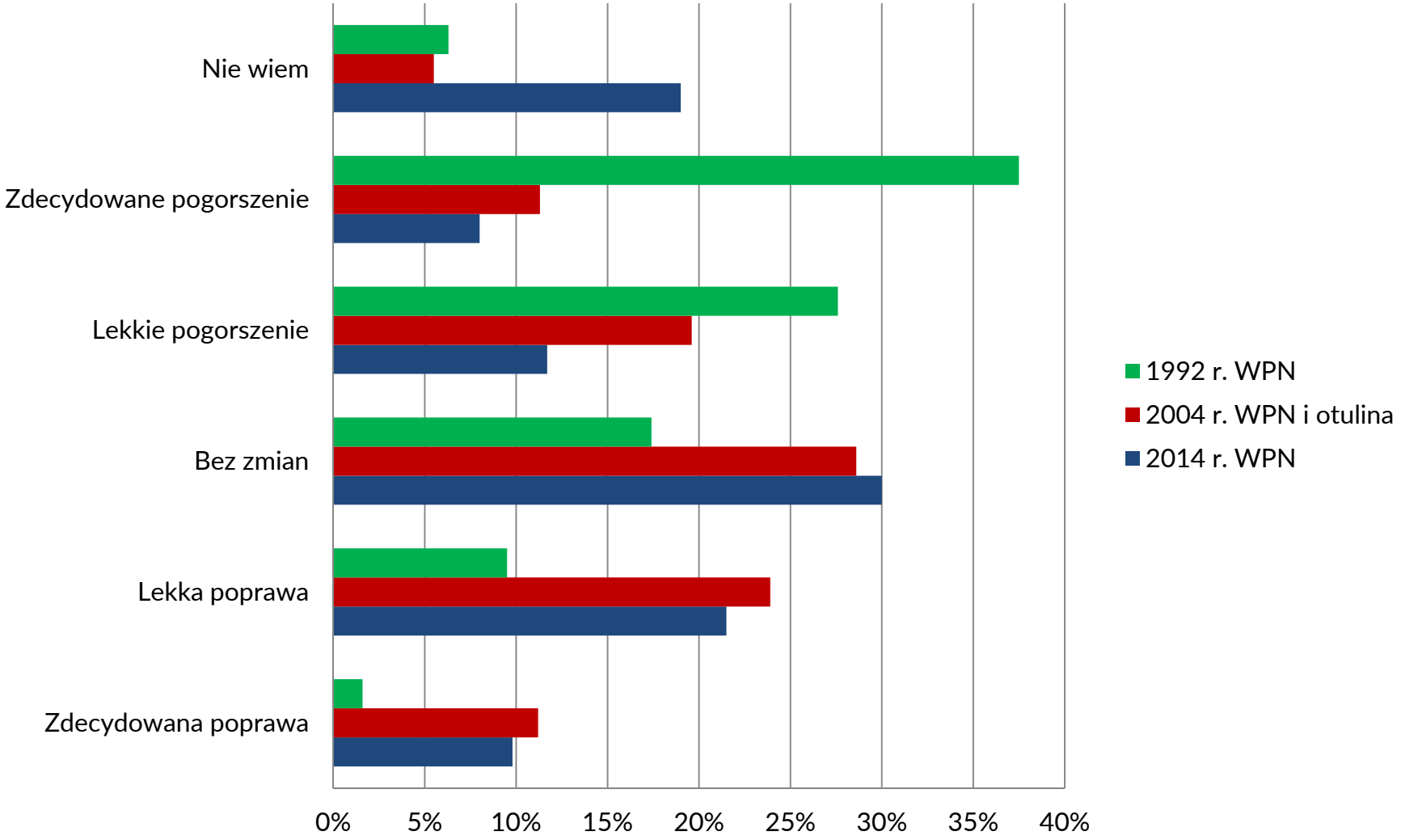

Zakres poprawy stanu środowiska i krajobrazu WPN

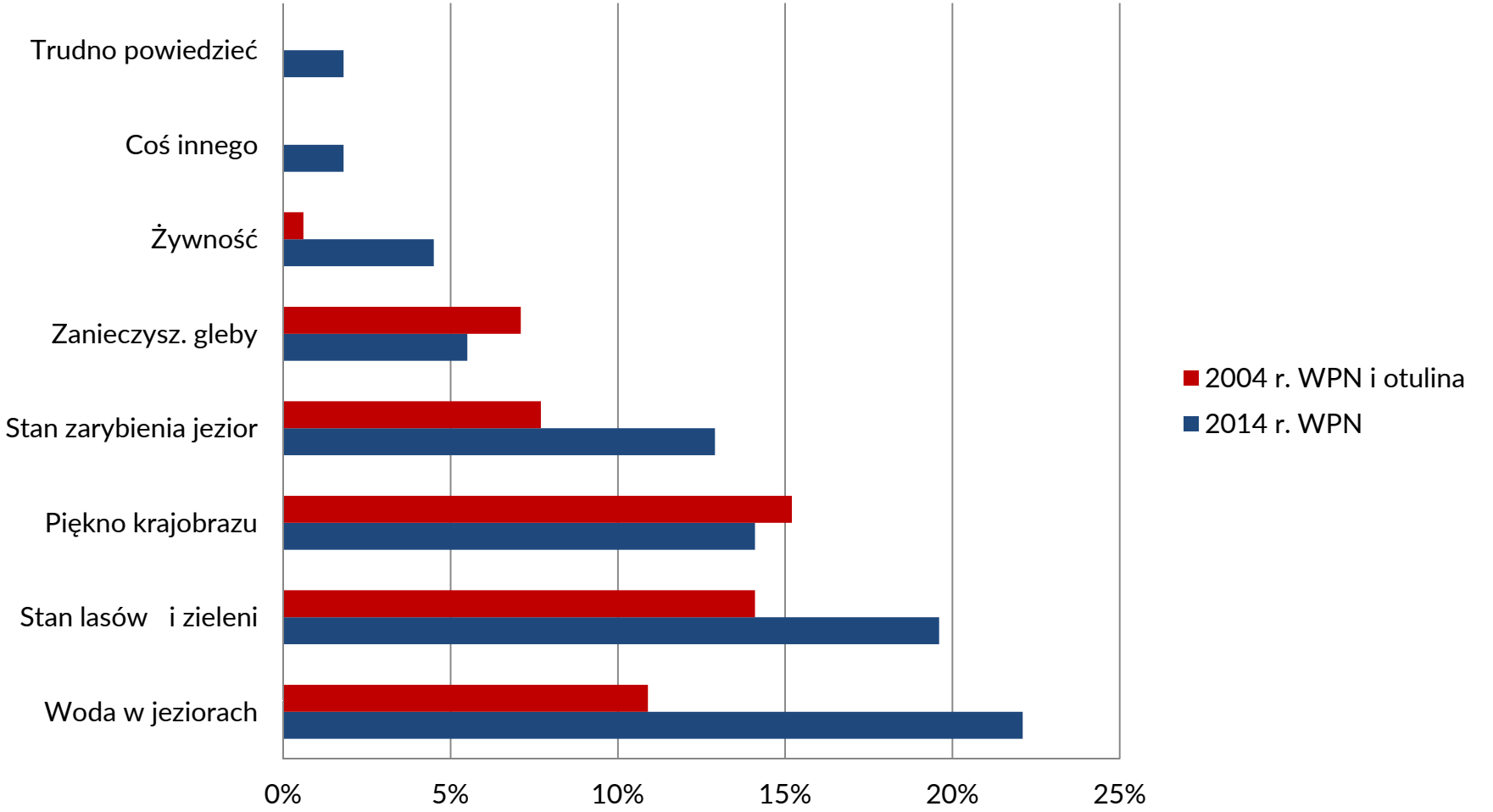

Zastrzeżenia odnośnie stanu środowiska naturalnego w 1992 r. zgłaszano przede wszystkim w odniesieniu do wód (69,8%) i lasów (33,9% wskazań). W 2004 r. dotyczyły one w największym stopniu lasów (45%) oraz piękna krajobrazu (25,5%). W roku 2014 zastrzeżenia te dotyczyły odpowiednio - lasów (33,%), wód (31,9%) oraz piękna krajobrazu (26,3%).

Zakres pogorszenia się stanu środowiska i krajobrazu WPN

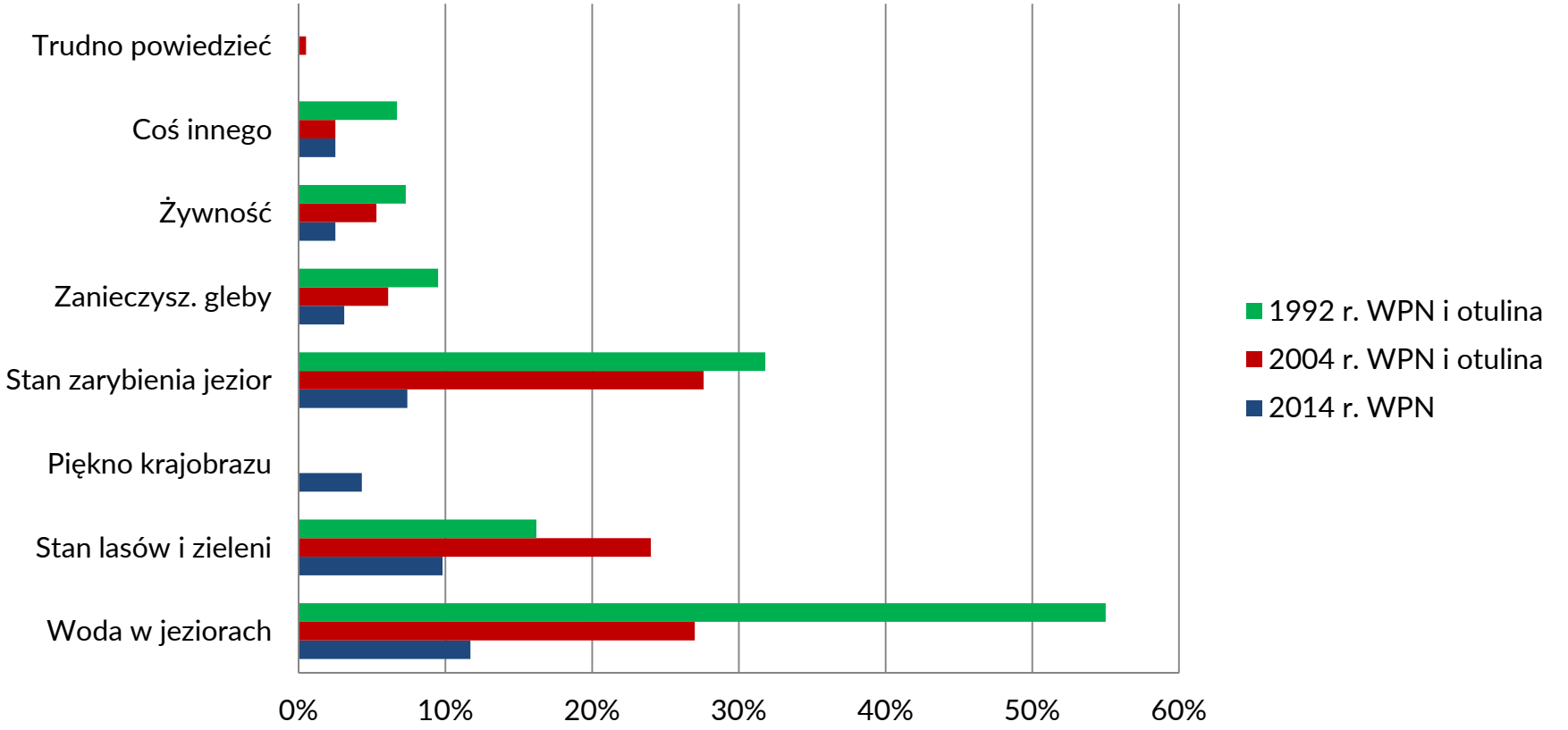

Na pytanie otwarte „co należałoby zrobić, aby poprawić ochronę przyrody i krajobrazu na obszarze WPN” praktycznie nie uzyskano odpowiedzi. W 2014 r. 29,4% respondentów udzieliło odpowiedzi „nie wiem/trudno powiedzieć”, na drugim miejscu znalazła się odpowiedź „mniej zanieczyszczać przyrodę” – 6,1% badanych, na trzecim miejscu wśród odpowiedzi wskazano na „edukowanie ludzi” – 5,5%. Wskazuje to na bardzo wysoką pasywność lokalnej społeczności w tym zakresie. Częstym komentarzem ankietowanych było stwierdzenie „niech zajmą się tym mądrzejsze głowy”.

Ankietowani zapytani, co ich zdaniem wpłynęło na zmianę stanu przyrody najczęściej wskazywali „działania WPN ” (8,6%), „ograniczenia, zakazy, przepisy ” (8,6%) oraz „ nie wiem, trudno powiedzieć ” (5,5%).

Czy zwykły obywatel ma wpływ na stan środowiska?

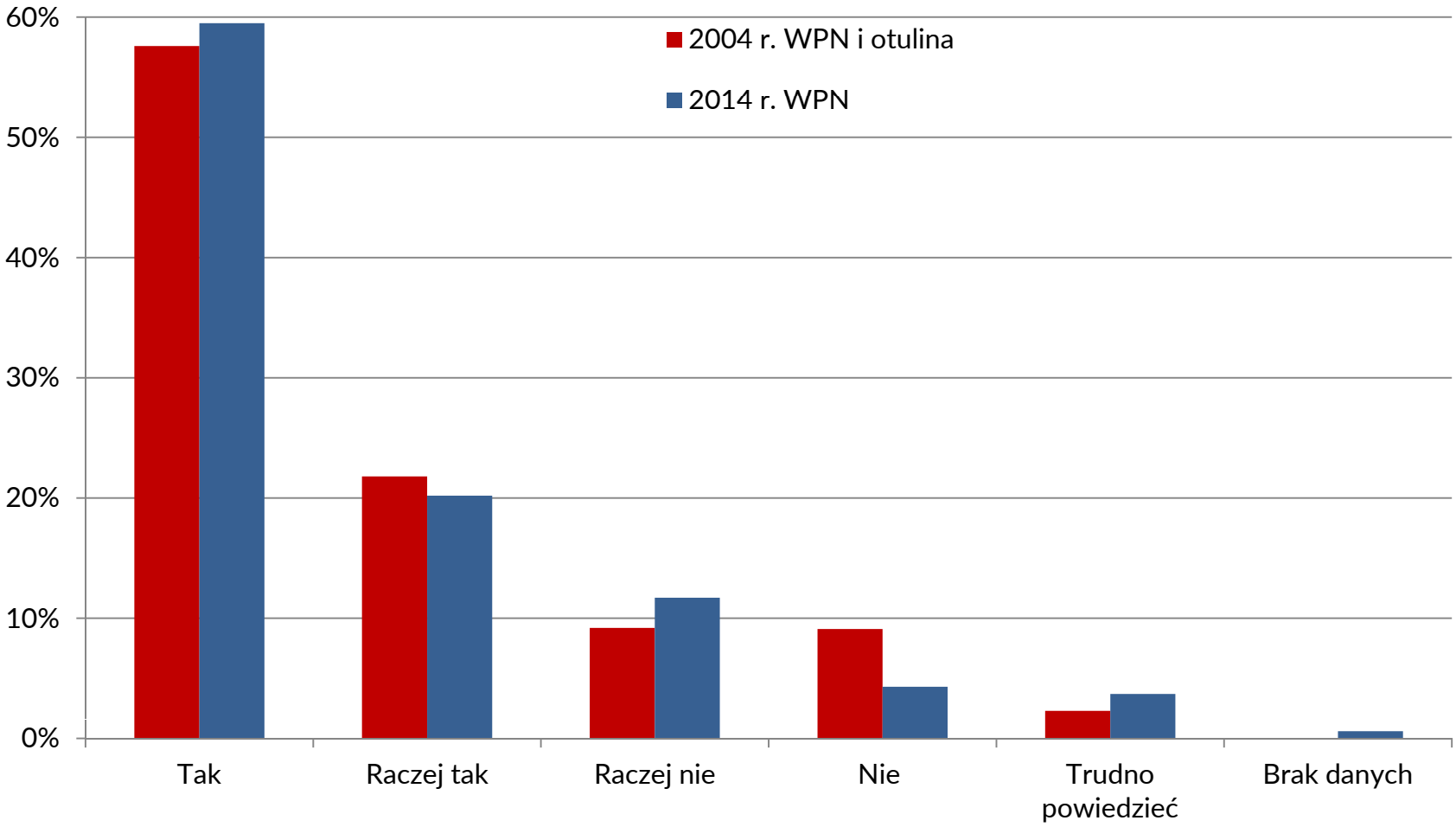

4. Postrzeganie działań władz parku w zakresie ochrony przyrody

Od chwili powołania WPN sukcesywnie poprawia się ocena skuteczności działań ochronnych dyrekcji. Pozytywne oceny w tym zakresie wzrosły z 41,5% w 2004 r. do 46,2% w roku 2014. W ostatnim badaniu najwięcej wskazań przypadło na odpowiedź „dość skuteczne ” (37,4%), podobnie jak w roku 2004 (34,3%), podczas gdy w 1992 r. najwięcej ankietowanych wskazało na odpowiedź „mało skuteczne ” (29,6%).

Ocena skuteczności działań dyrekcji WPN w zakresie ochrony przyrody i krajobrazu

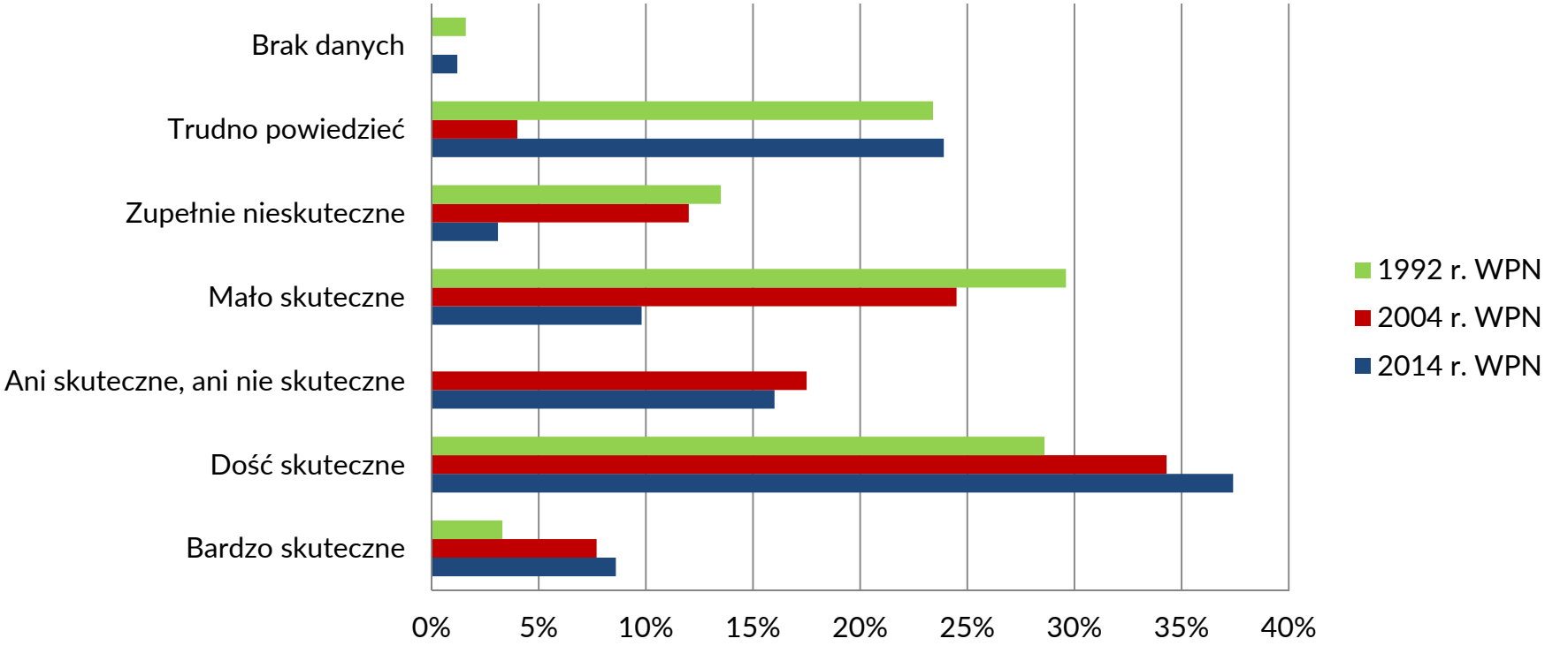

Ocena gospodarki rybackiej na obszarze WPN

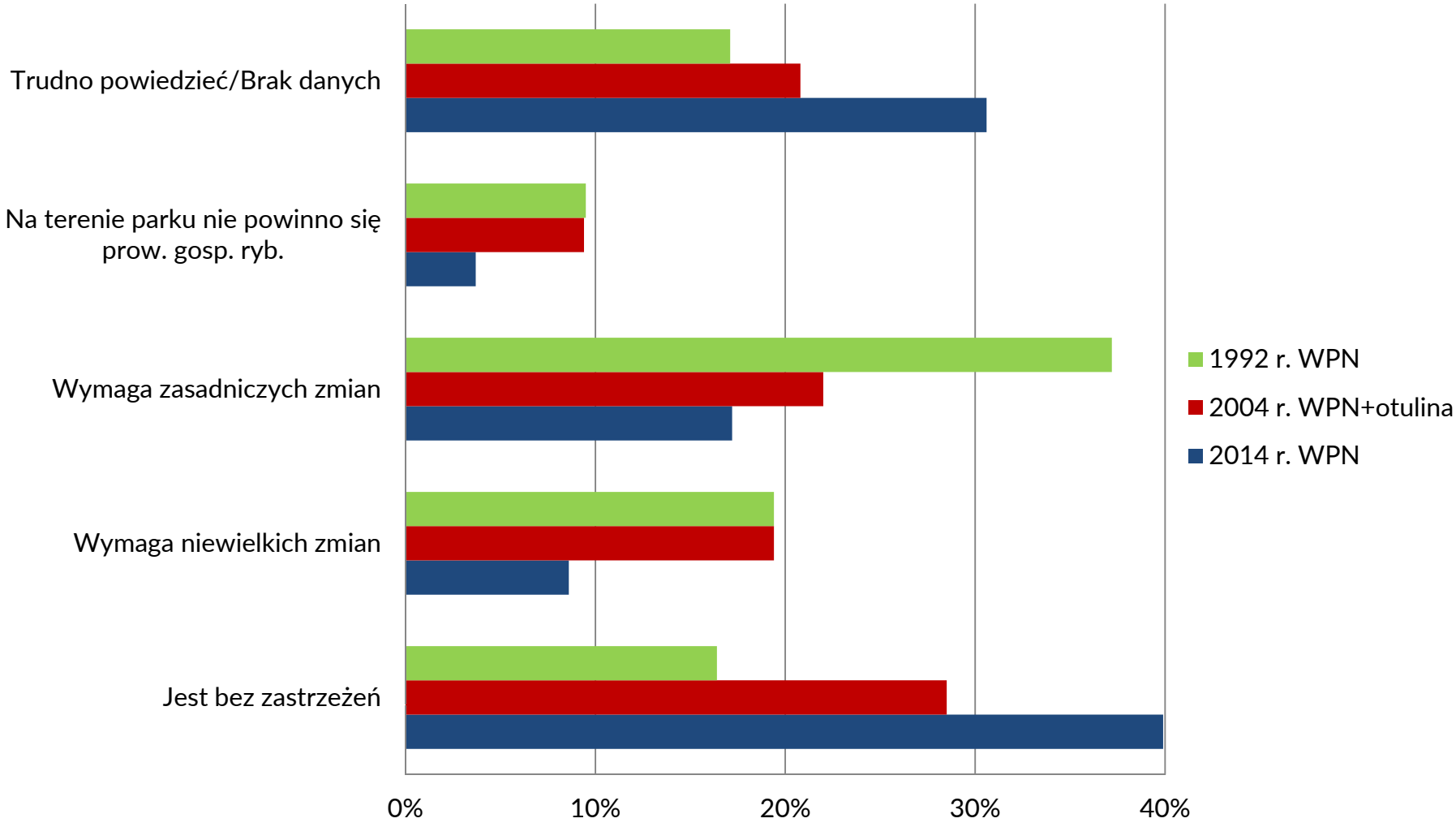

Czy ochrona przyrody i krajobrazu może być przesłanką do wprowadzenia ograniczeń w życiu mieszkańców?

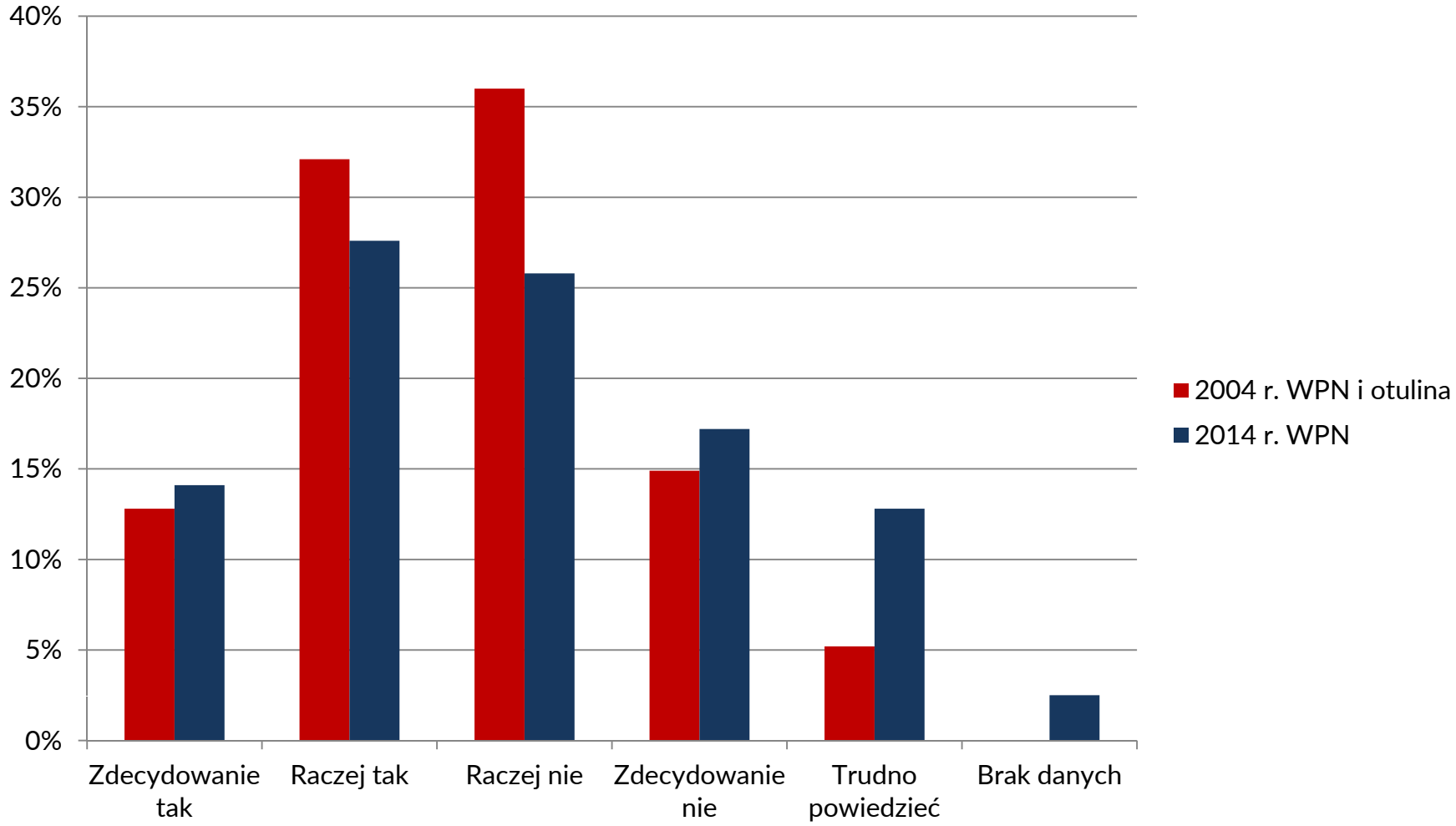

Deklarowany poziom znajomości przepisów obowiązujących na terenie WPN (2014 r.)

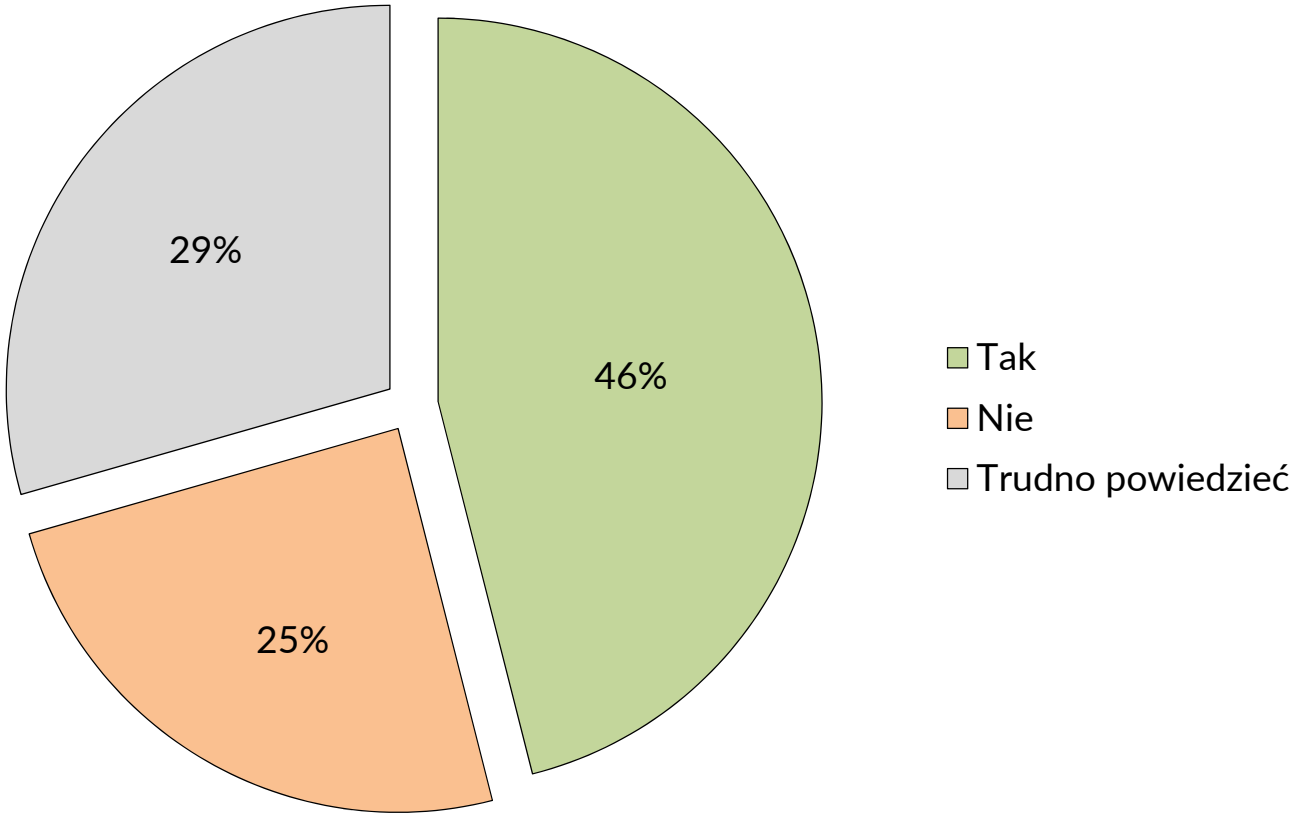

Przepisy postrzegane jako dotkliwe dla mieszkańców

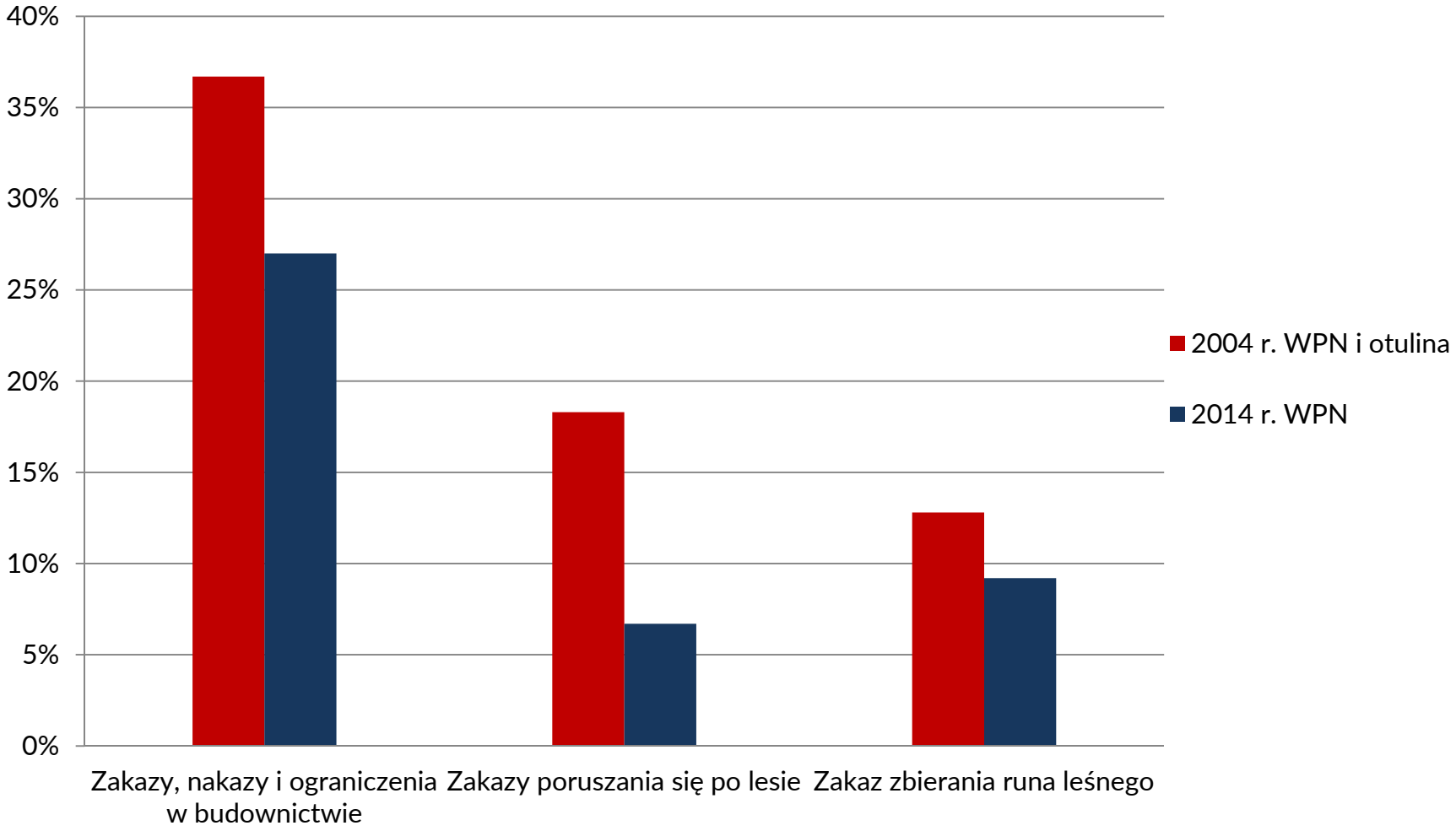

Ocena poziomu świadomego naruszania przepisów dotyczących ochrony przyrody i krajobrazu

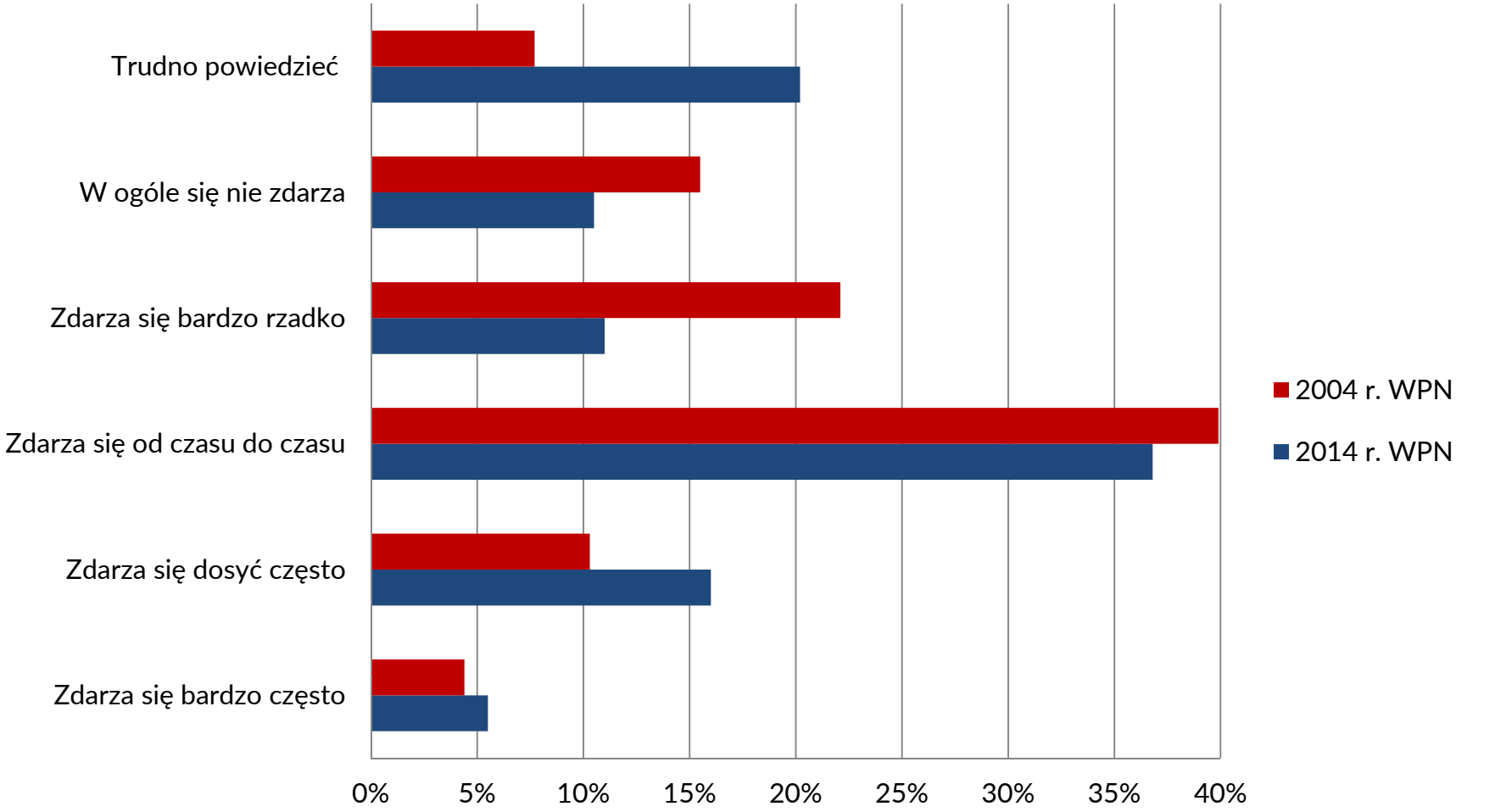

Ocena uzasadnienia zakazów i ograniczeń na terenie WPN względami ochrony przyrody i krajobrazu

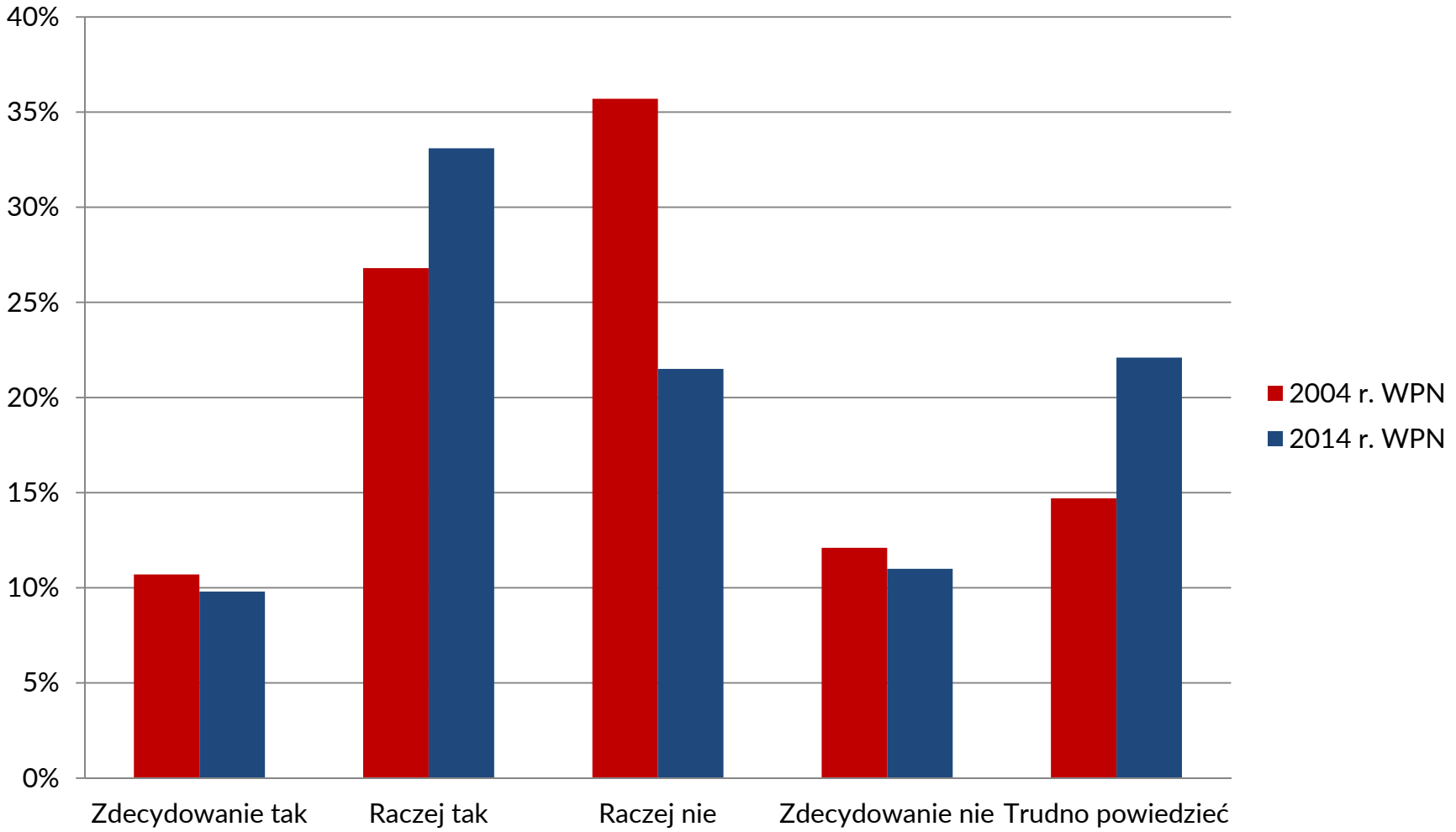

Ocena restrykcyjności egzekwowania przepisów przez pracowników WPN

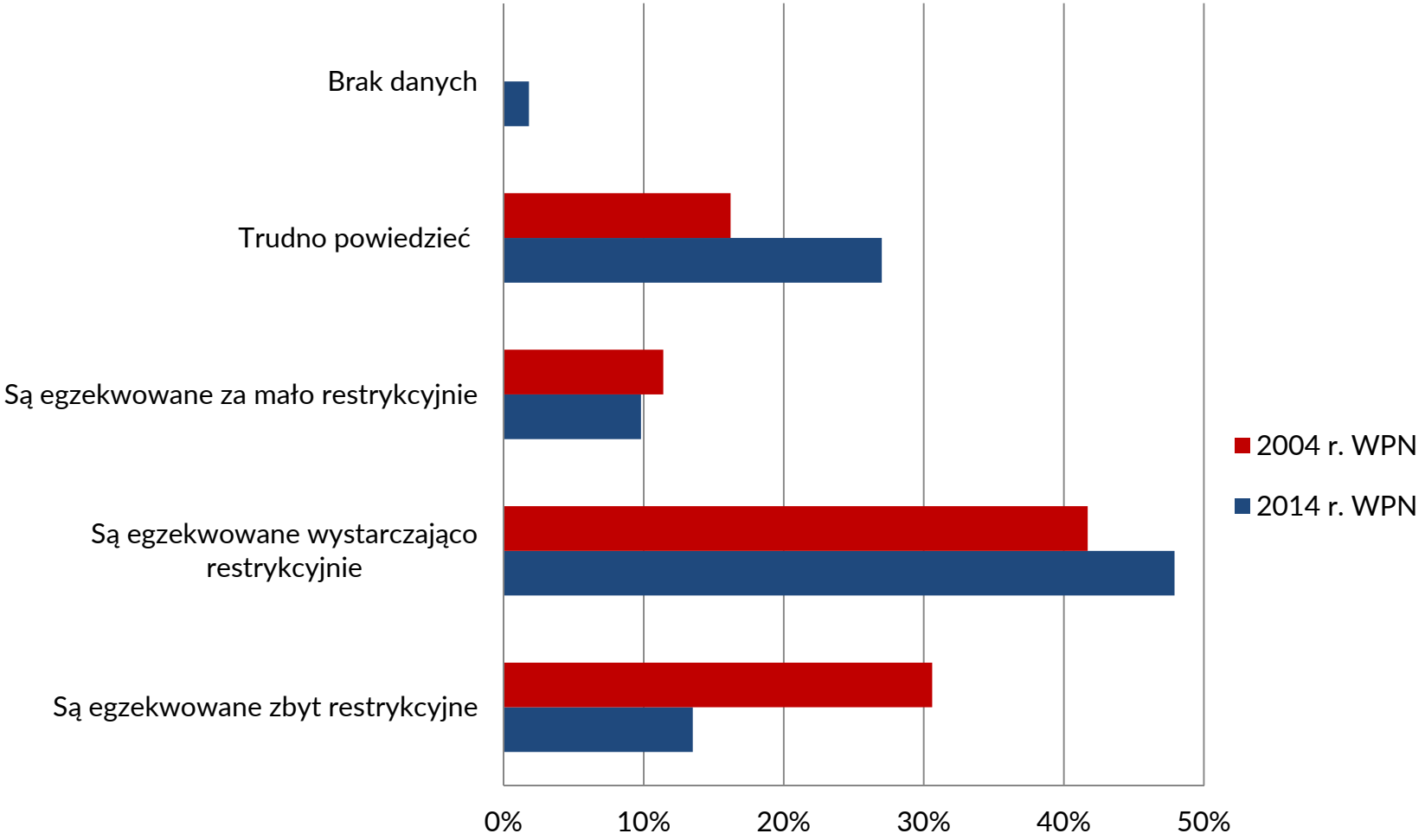

Aktywność mieszkańców na rzecz ochrony środowiska („w ciągu ostatniego roku”)

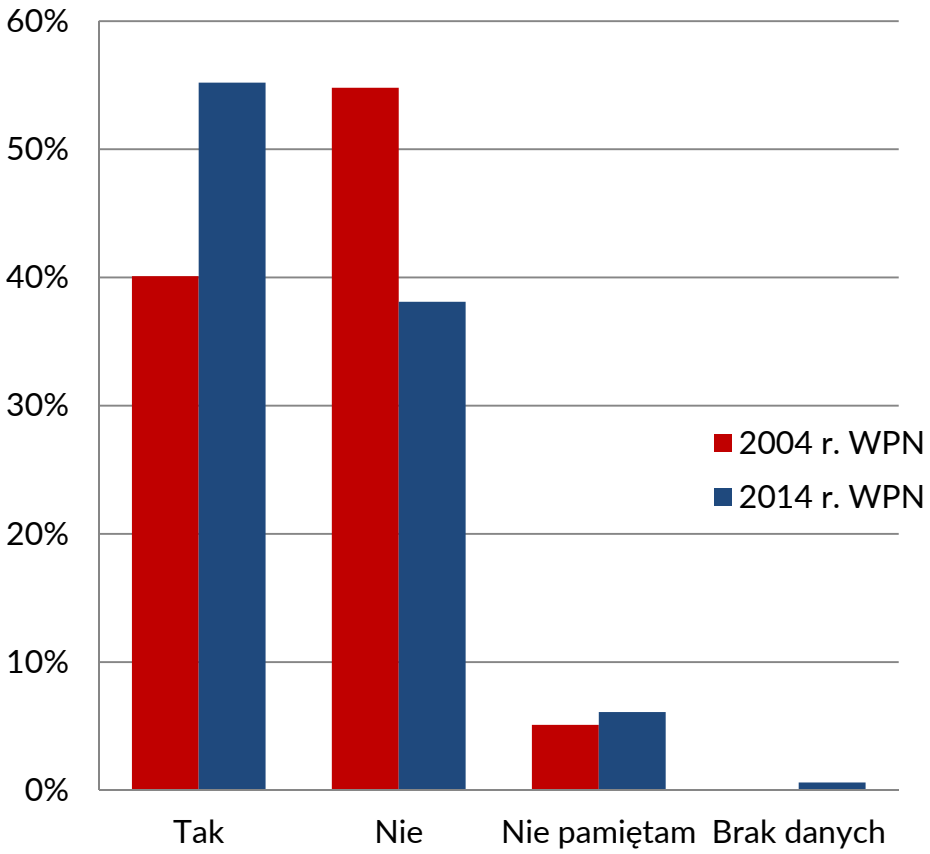

Główne przedmioty aktywności mieszkańców na rzecz ochrony przyrody

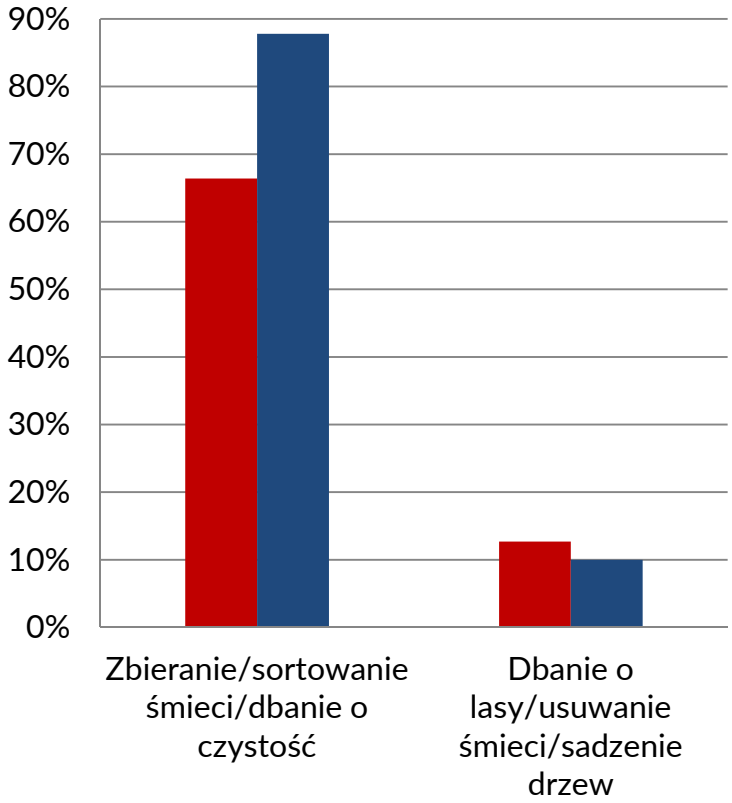

Poziom akceptacji dla rozbudowy infrastruktury turystycznej (2014 r.)

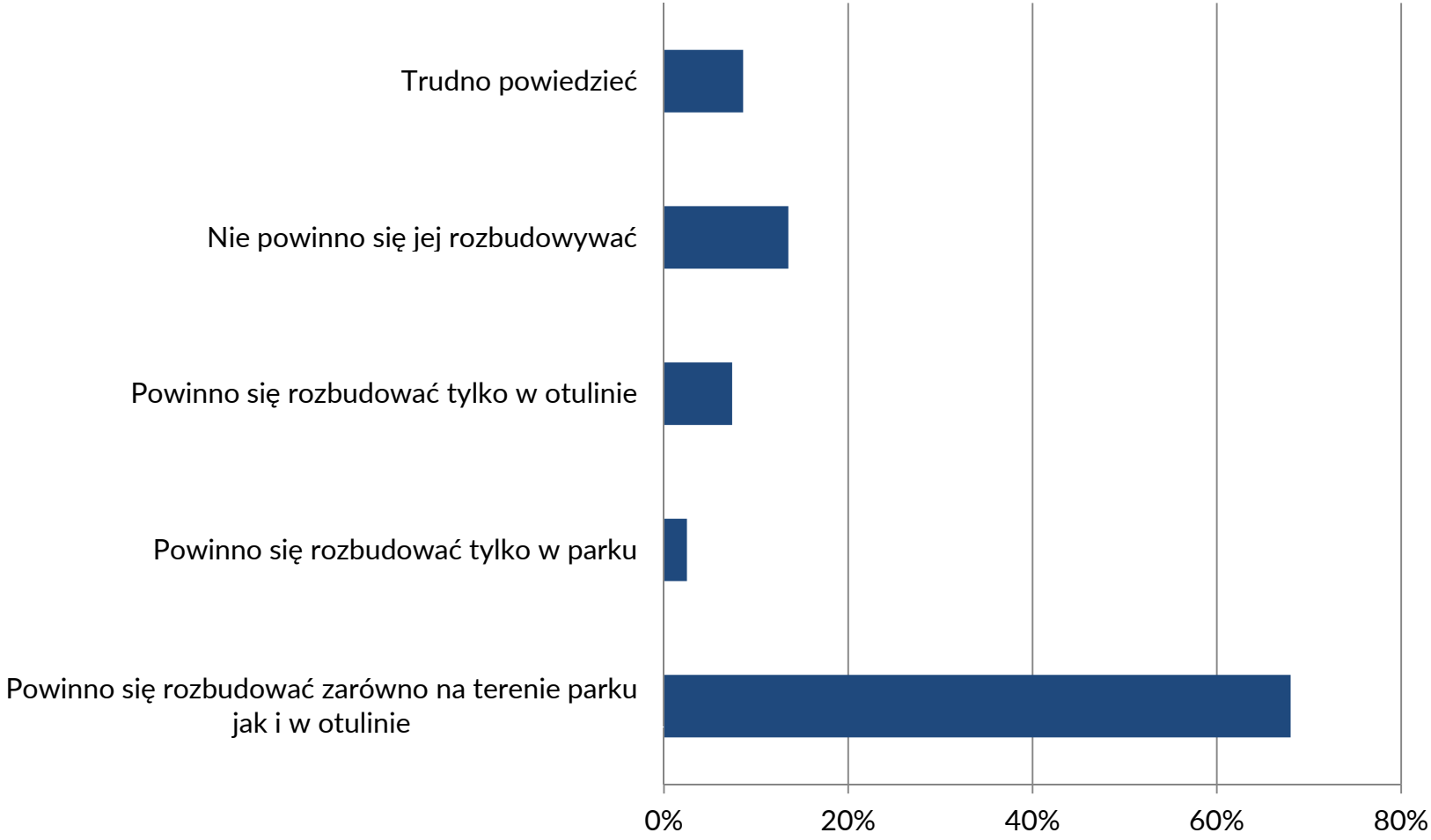

Preferencje rodzaju rozbudowywanej infrastruktury turystycznej (2014 r.)

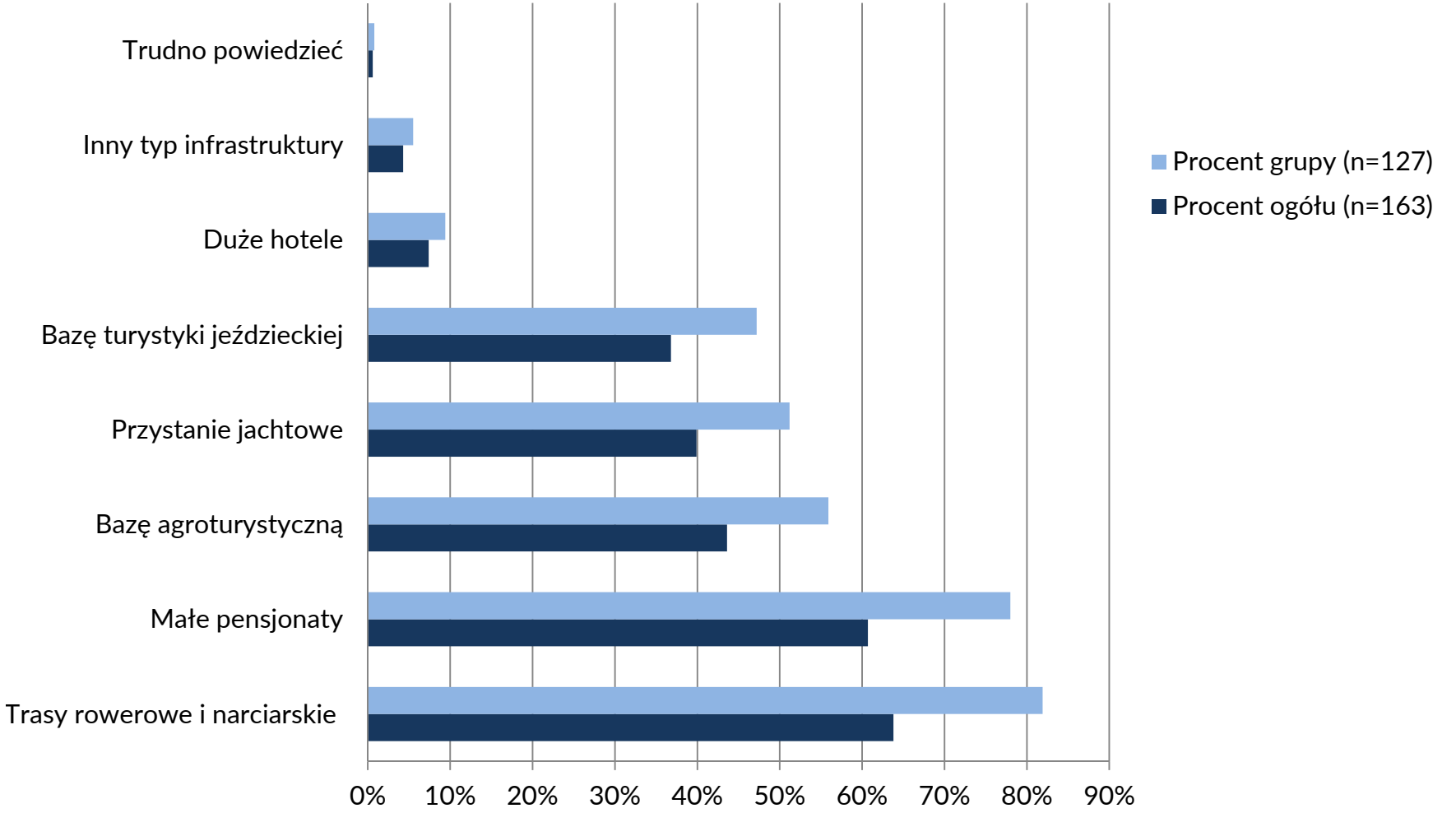

5. Wigierski Park Narodowy oraz jego dyrekcja w odbiorze lokalnej społeczności

Główne skojarzenia mieszkańców parku dotyczące WPN (2014 r.)

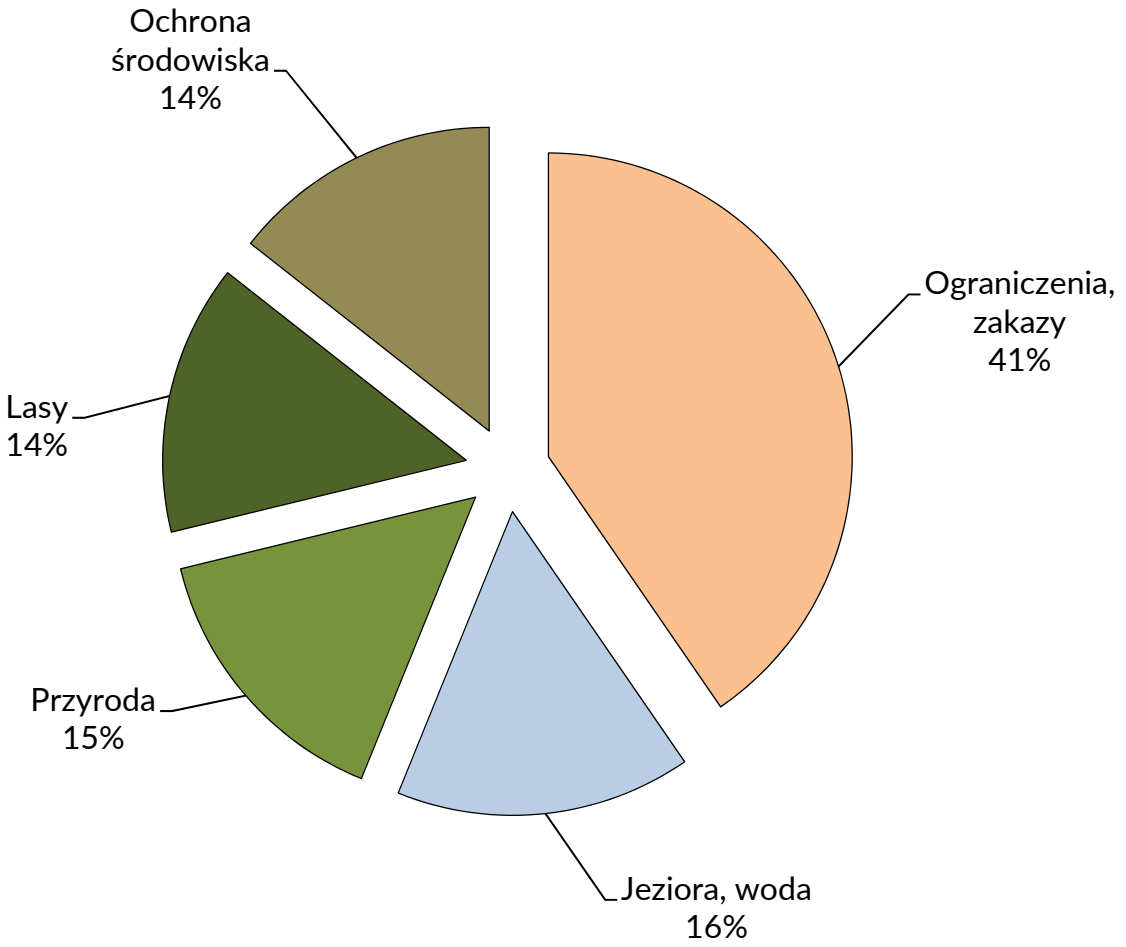

Instytucje najlepiej reprezentujące interesy mieszkańców parku

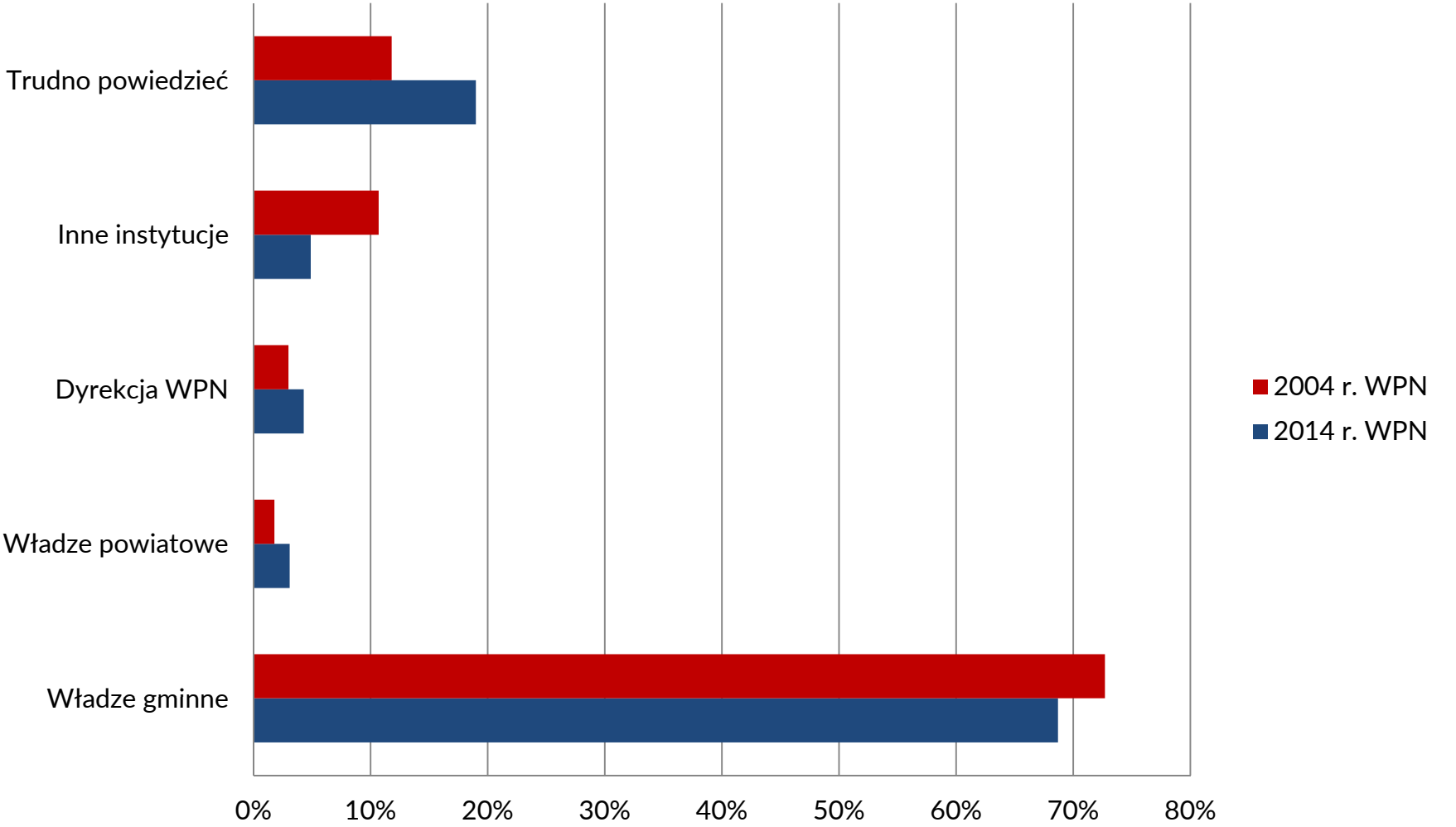

Instytucje posiadające największy realny wpływ na życie mieszkańców parku

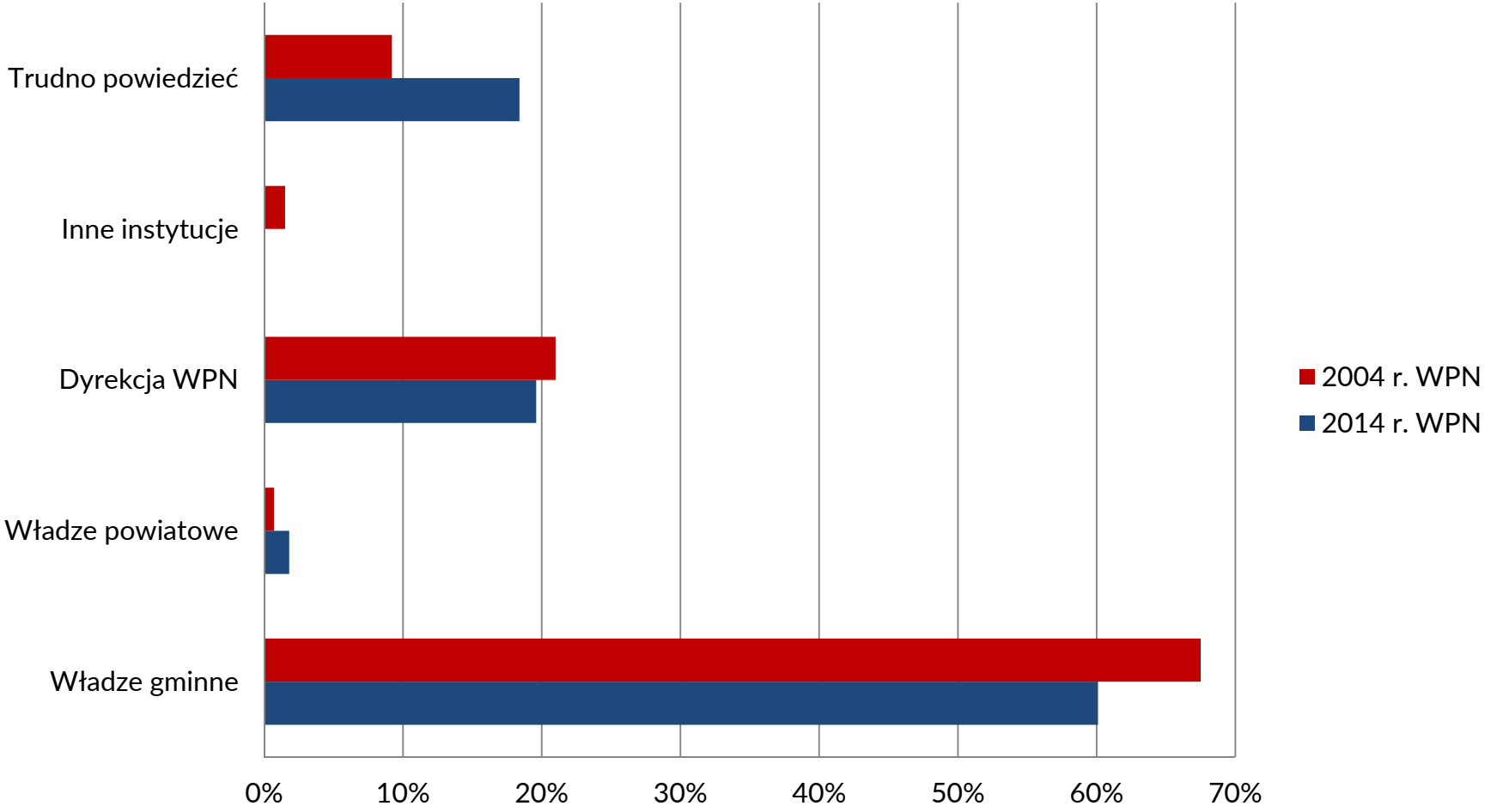

Czy istnienie instytucji WPN jest potrzebne i uzasadnione?

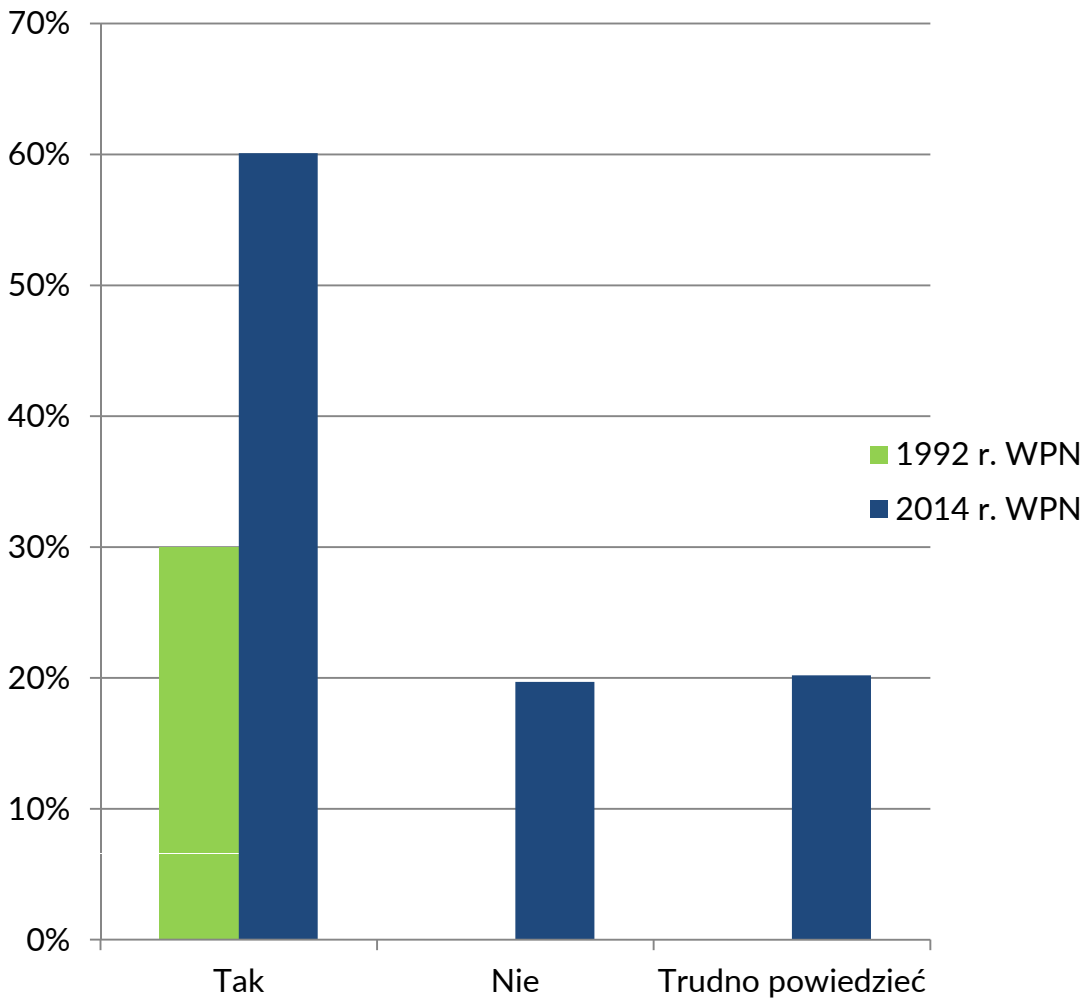

Pomimo, że mieszkańcy nie postrzegają władz parku jako swoich reprezentantów oraz że tylko niespełna 20% z nich postrzega dyrekcję jako posiadającą największy realny wpływa na ich życie, większość lokalnej społeczności uznała istnienie instytucji WPN za potrzebne i uzasadnione. Takiego zdania było 60,1 % badanych.
W 1992 roku taki pogląd wyrażało tylko 30% mieszkańców parku.
Wskazuje to na znaczny wzrost akceptacji dla istnienia WPN. Niemniej co piąty badany nie dostrzegał uzasadnienia ani potrzeby istnienia WPN.

P22A. Czy skłonny jest Pan/i akceptować ograniczenia wynikające z działań WPN dotyczących ochrony przyrody i krajobrazu?	Procent ogółu (n=163)	Procent grupy (n=98)
Tak	42,9%	71,4%
Nie	9,8%	16,3%
Trudno powiedzieć	7,4%	12,2%
Brak odpowiedzi	39,9%	0%

Badanych, którzy zadeklarowali swoją akceptację dla istnienia parku, poproszono o odpowiedź na pytanie czy skłonni są w związku z tym akceptować ograniczenia związane z istnieniem parku narodowego. 71,4 % osób z tej grupy potwierdziło gotowość do akceptacji takich ograniczeń, 16,3% udzieliło odpowiedzi odmownej, a 12,2% nie zajęło jednoznacznego stanowiska. Oznacza to, że spośród 60,1% badanych, 28,5 % akceptuje istnienie parku tylko teoretycznie (o ile nie będzie się to dla tych osób wiązało z jakimikolwiek ograniczeniami). Odsetek osób, które akceptują istnienie instytucji WPN w sposób konsekwentny wynosi 42,9%.

Komu służy działalność dyrekcji WPN?

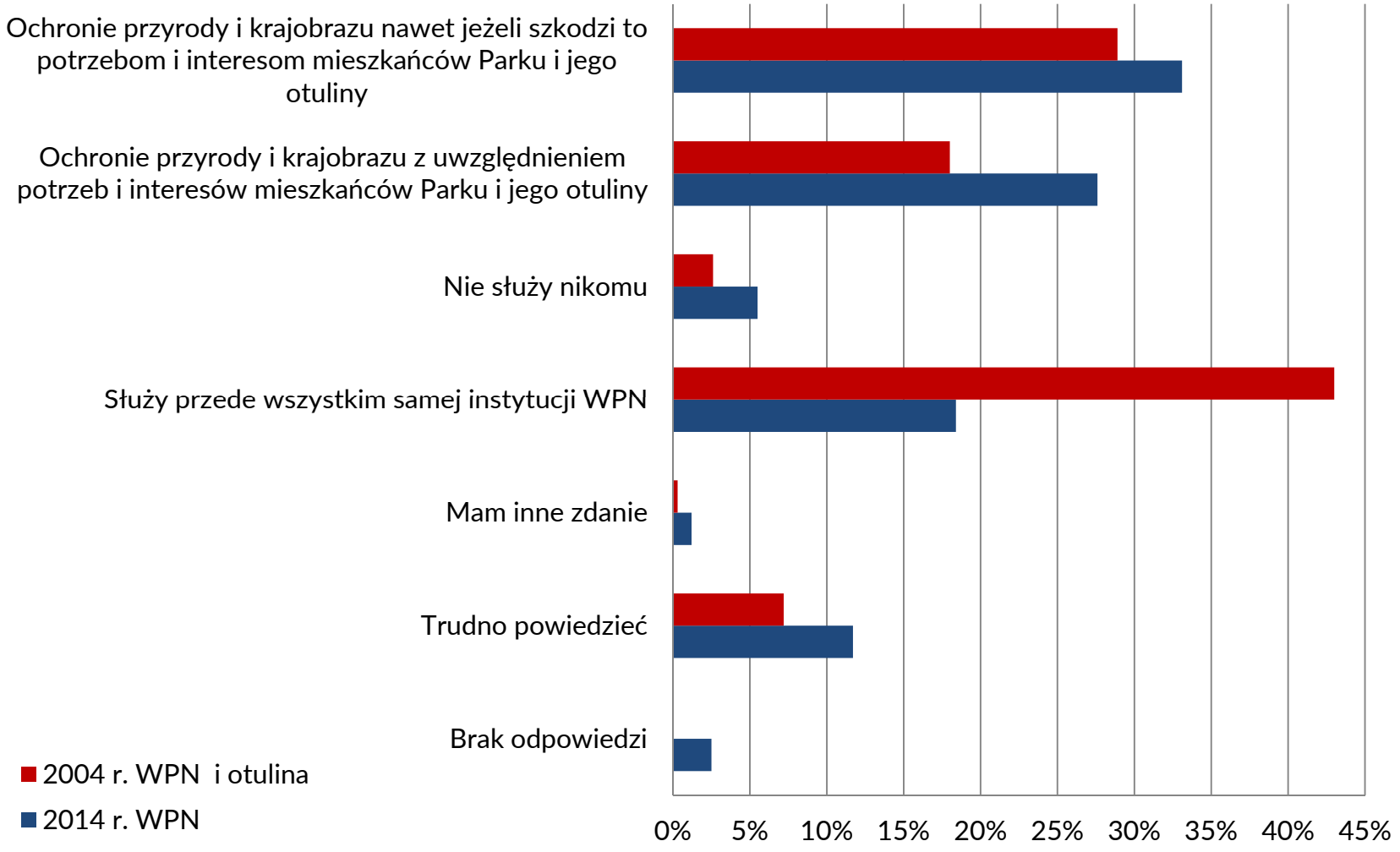

Komu służy działalność dyrekcji WPN?

Pomimo znacznej poprawy opinii odnośnie postrzeganych przesłanek działań dyrekcji, ponad połowa badanych jest zdania, że nie są uwzględniane ich potrzeby i interesy lub, że dyrekcja działa wyłącznie w swoim partykularnym interesie.

Jako główne przyczyny takiego postrzegania działań dyrekcji mieszkańcy wskazali ograniczenia/utrudnienia/zakazy oraz brak zgody na budowę. Przyczyny te jednak wskazało łącznie tylko 17,7% badanych. 23,3% udzieliło odpowiedzi „nie wiem", a 33,1% nie podało żadnej przyczyny. Może to wskazywać na swego rodzaju uprzedzenie do władz parku.

Wielu mieszkańców ma od dawna sprecyzowany, negatywny pogląd odnośnie dyrekcji WPN. Na przestrzeni lat został on tak bardzo „utarty", że mieszkańcy zapytani dlaczego tak sądzą, często odpowiadali „nie wiem – po prostu tak jest".

Ciekawostką jest fakt, że tylko 60,1% badanych kiedykolwiek próbowało załatwić jakąś sprawę lub uzyskać informację w Wigierskim Parku Narodowym.

Osoby, które miały kontakt z WPN i jego pracownikami, w większości są z takiego kontaktu zadowolone. Jednak znacznie lepiej - w kontekście takiego kontaktu - oceniani są pracownicy niż instytucja parku jako taka.

Ocena kompetencji instytucji i pracowników WPN

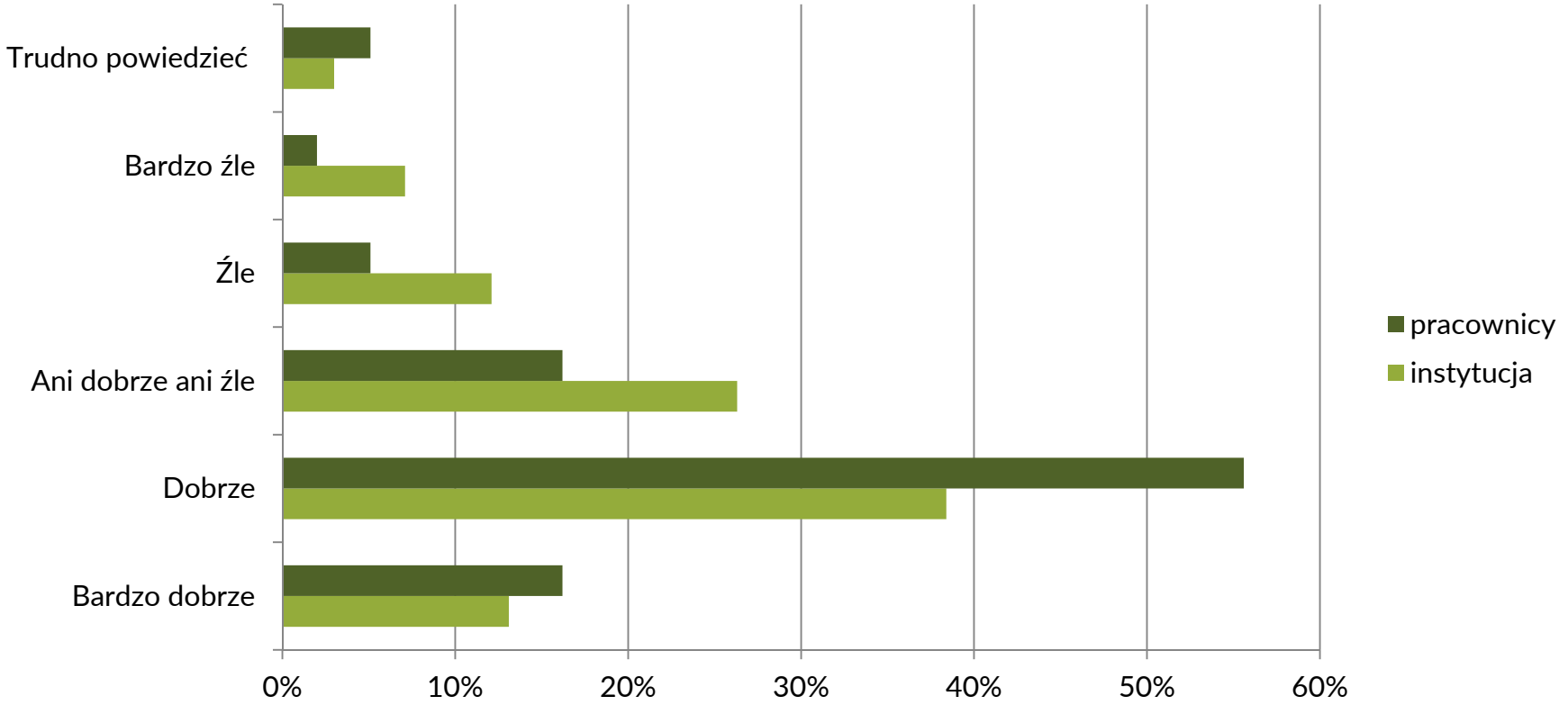

6. Ocena komunikacji i stosunków między dyrekcją WPN a mieszkańcami

W ogólnej ocenie stosunków pomiędzy mieszkańcami parku a dyrekcją, największe zmiany odnotowano w przypadku ocen „bardzo dobre” i „dobre” (wzrost z 13,6% do 28,8%) oraz „złe” i „bardzo złe” (spadek z 41,4% na 17,8%). Opinia mieszkańców odnośnie stosunków z dyrekcją uległa znaczącej poprawie. Bardzo wysoki pozostaje jednak odsetek społeczności nie zajmującej zdecydowanego stanowiska w tej kwestii.

Ogólna ocena stosunków pomiędzy mieszkańcami a dyrekcją WPN

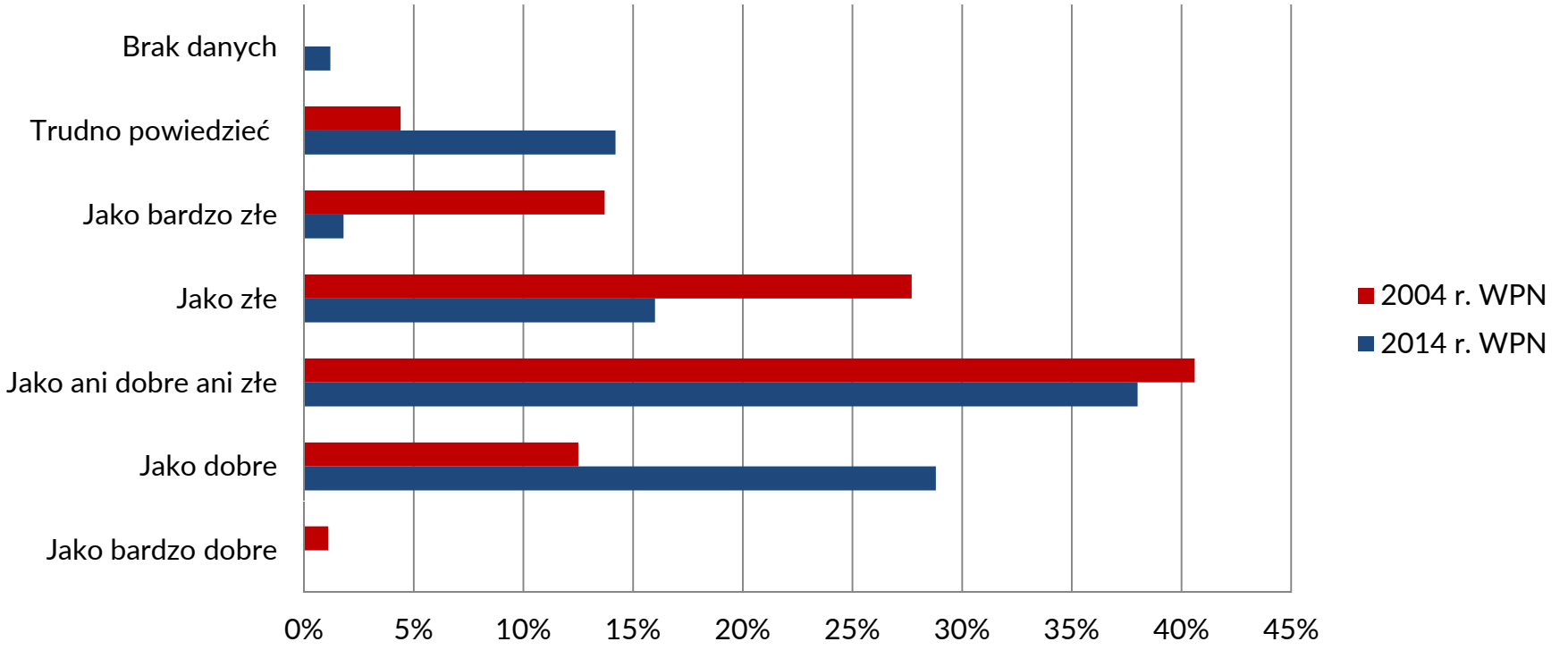

Ocena wpływu mieszkańców parku na decyzje podejmowane przez dyrekcję WPN

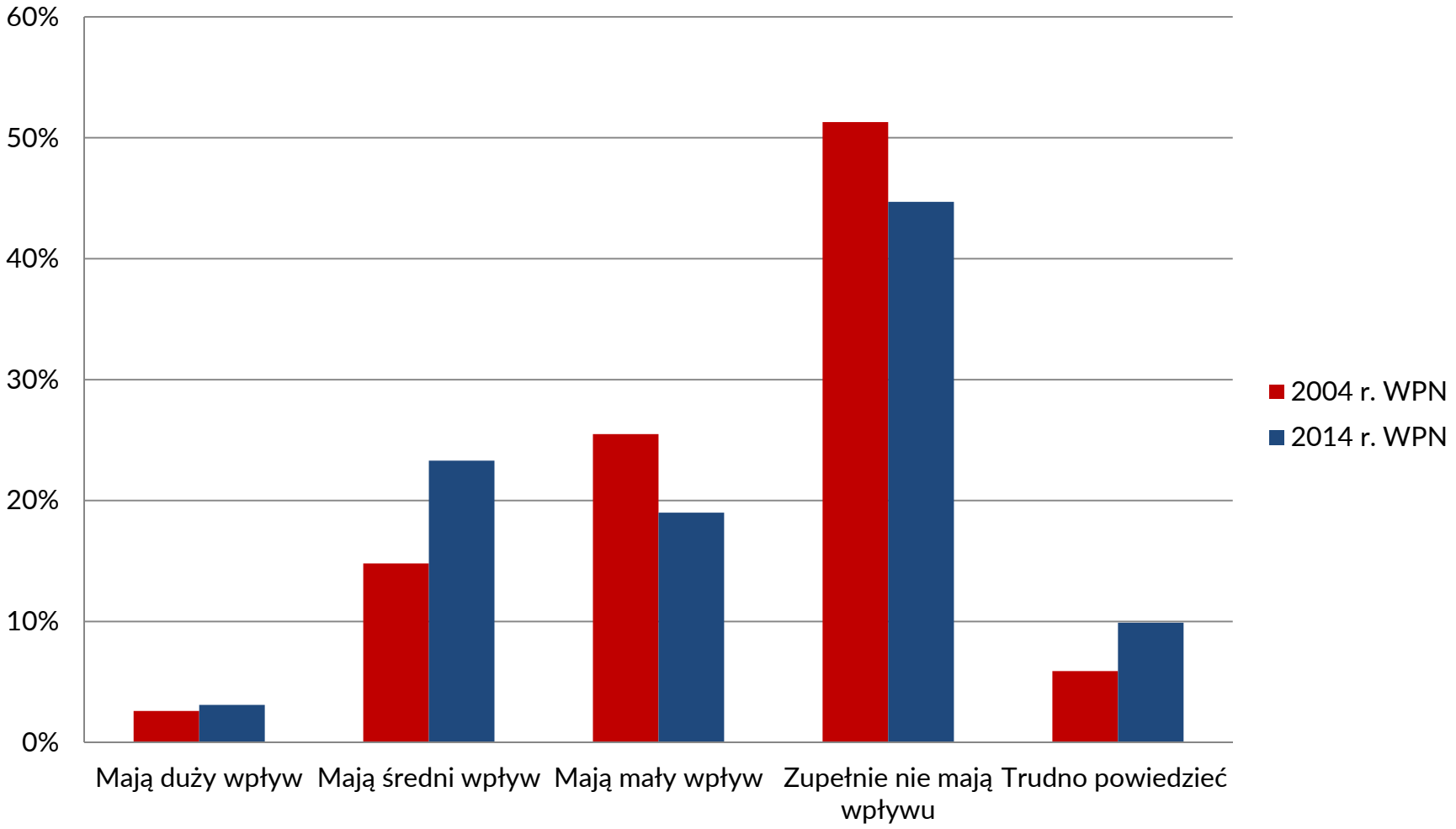

Ocena „czy działania podejmowane przez dyrekcję WPN dotyczące społeczności lokalnej są dostatecznie konsultowane” (2014 r.)

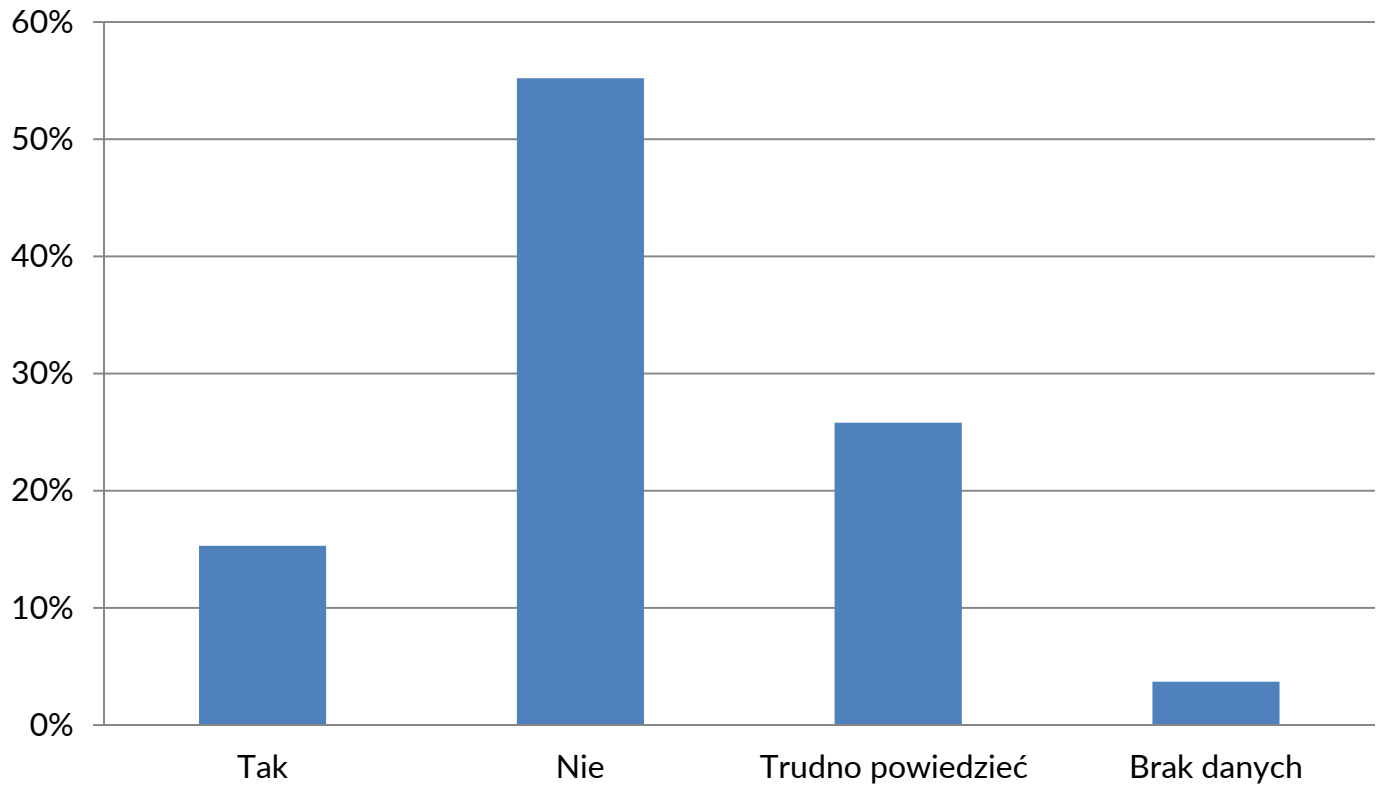

Główne, postrzegane formy komunikacji dyrekcji WPN z mieszkańcami

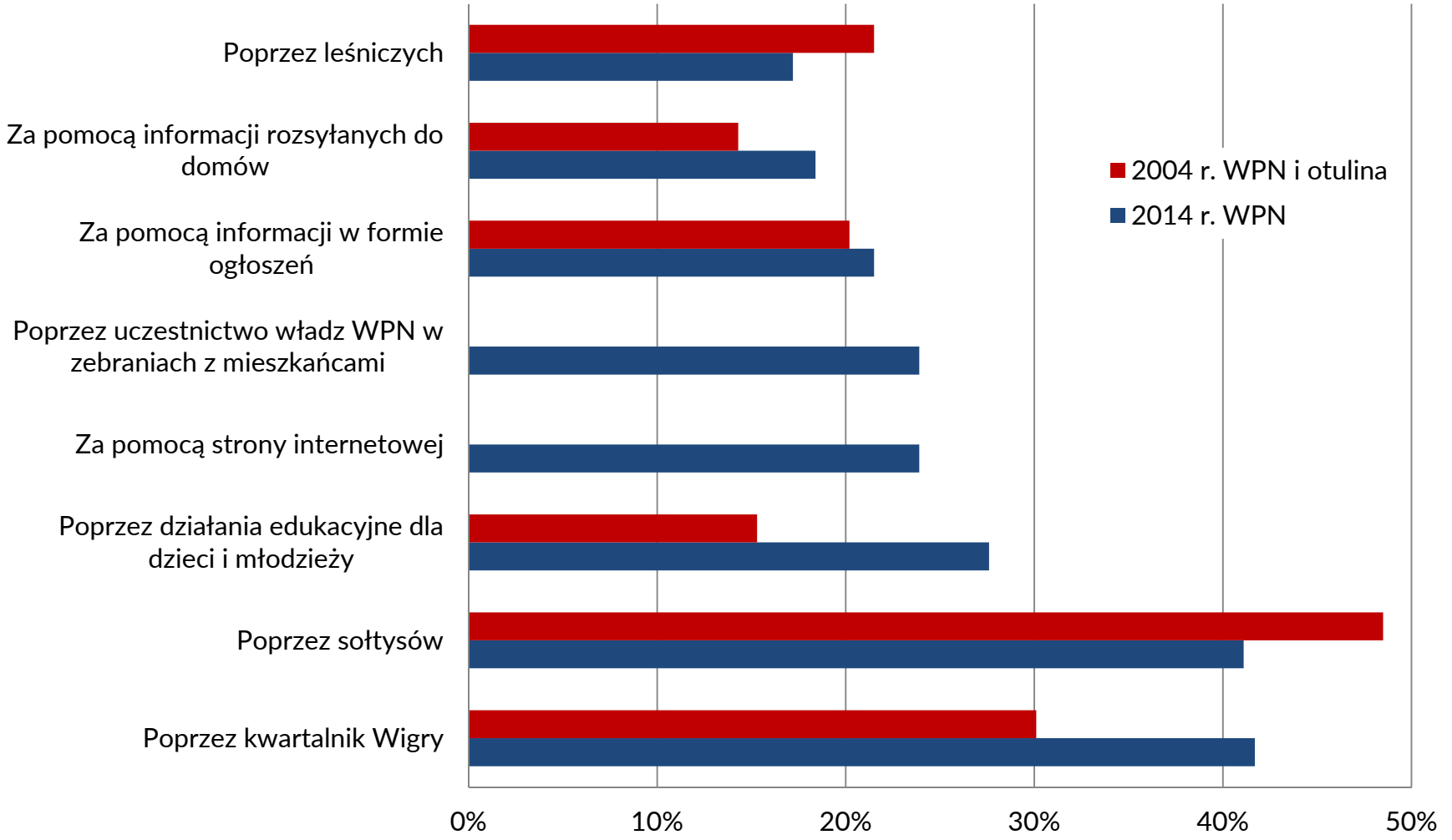

Główne, preferowane formy komunikacji dyrekcji WPN z mieszkańcami (2014 r.)

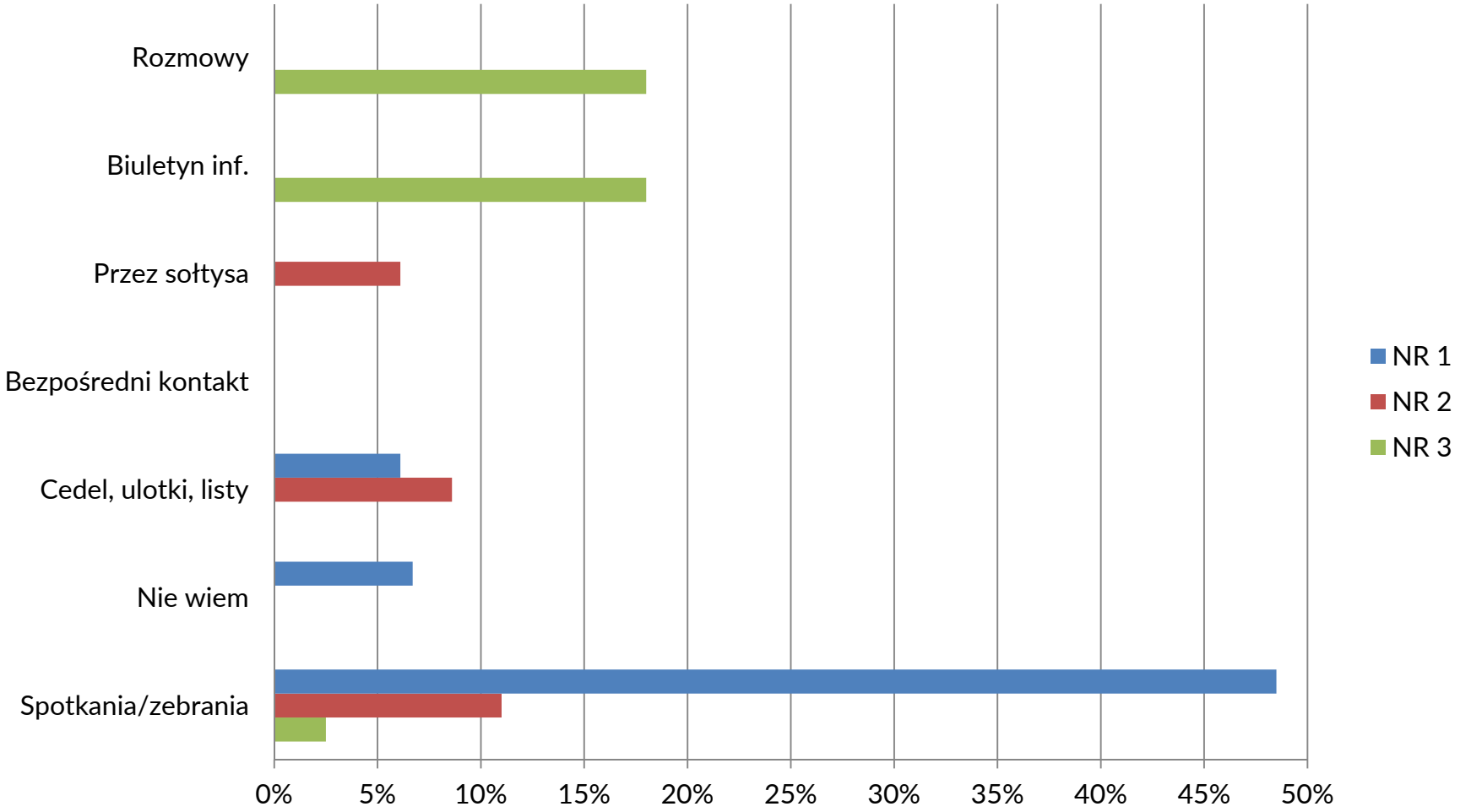

Oczekiwania dotyczące przekazywanych informacji (2014 r.)

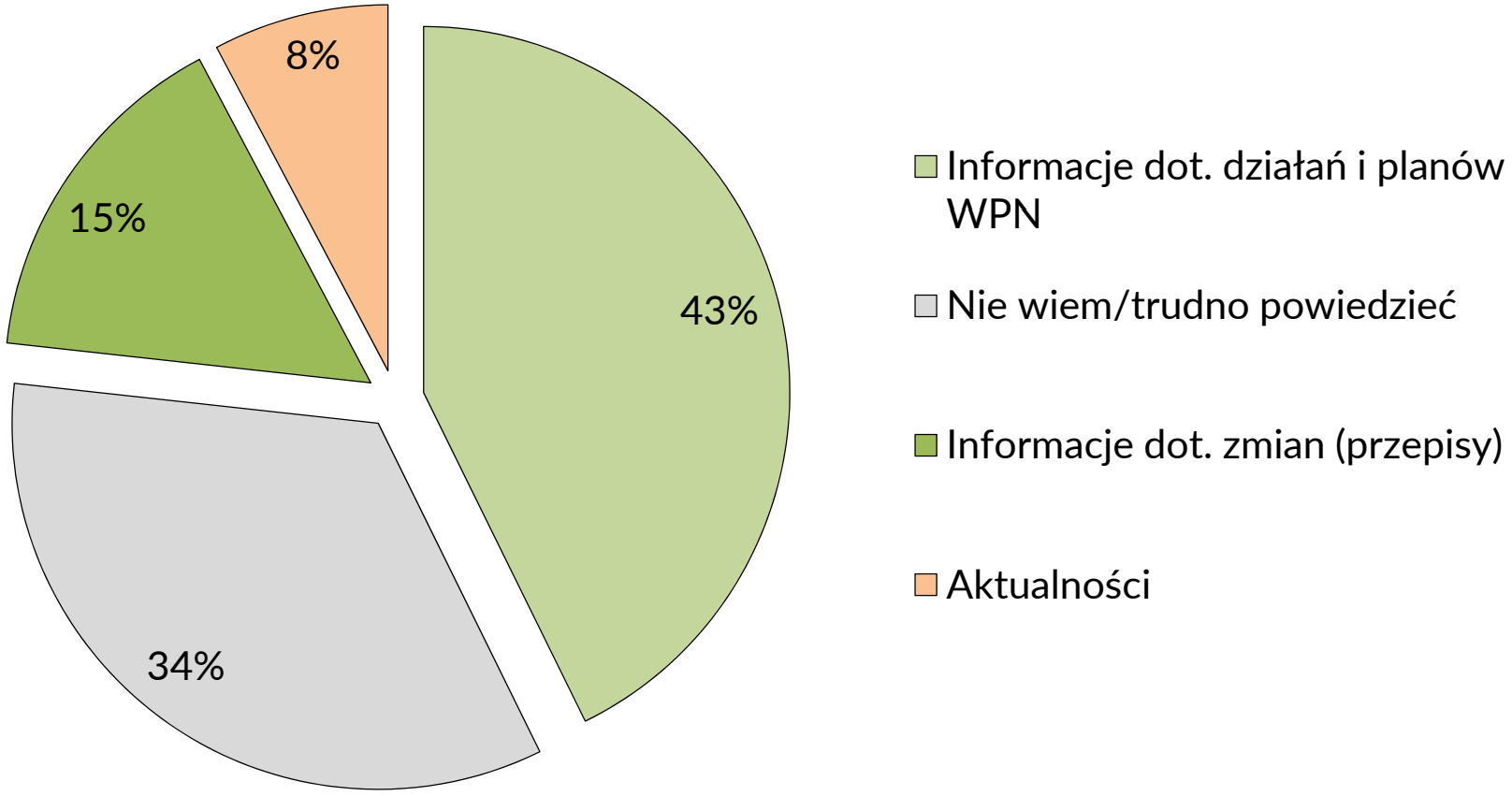

Ocena zmian w zakresie komunikacji/współpracy WPN z lokalną społecznością (2014 r.)

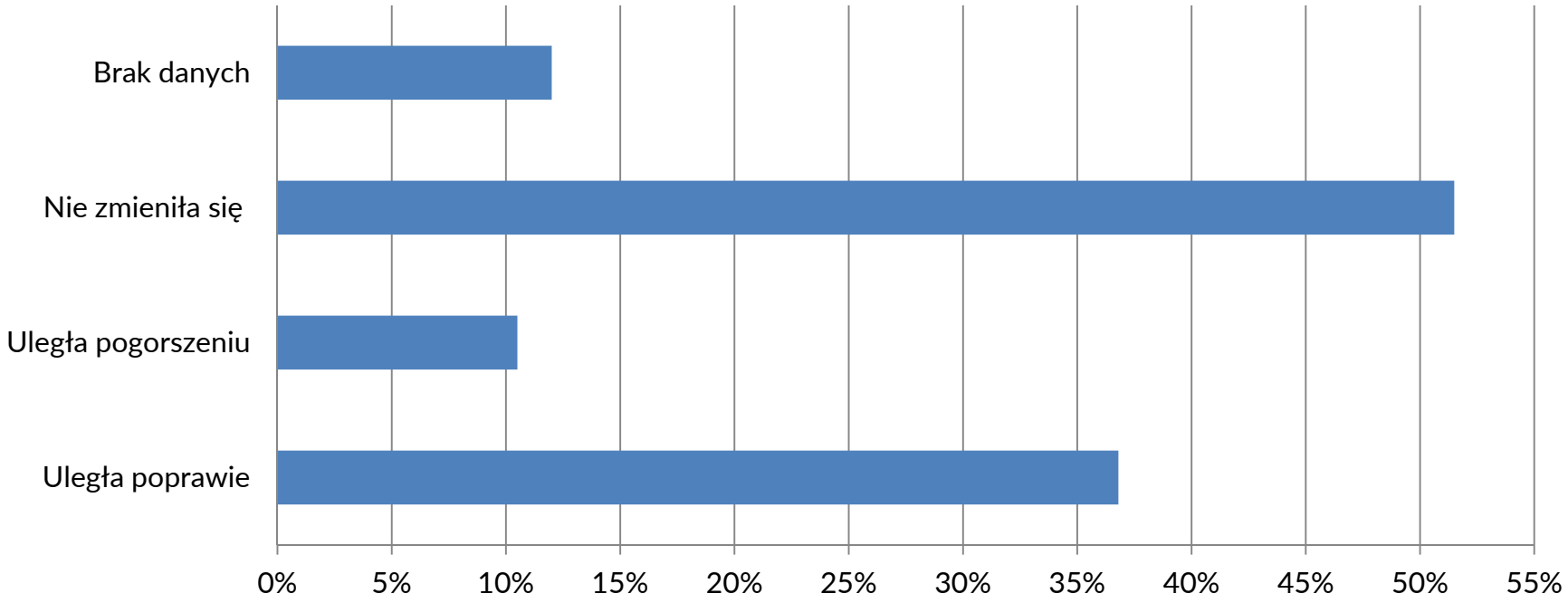

Ocena działalności edukacyjnej WPN dla dzieci i młodzieży oraz dorosłych (2014 r.)

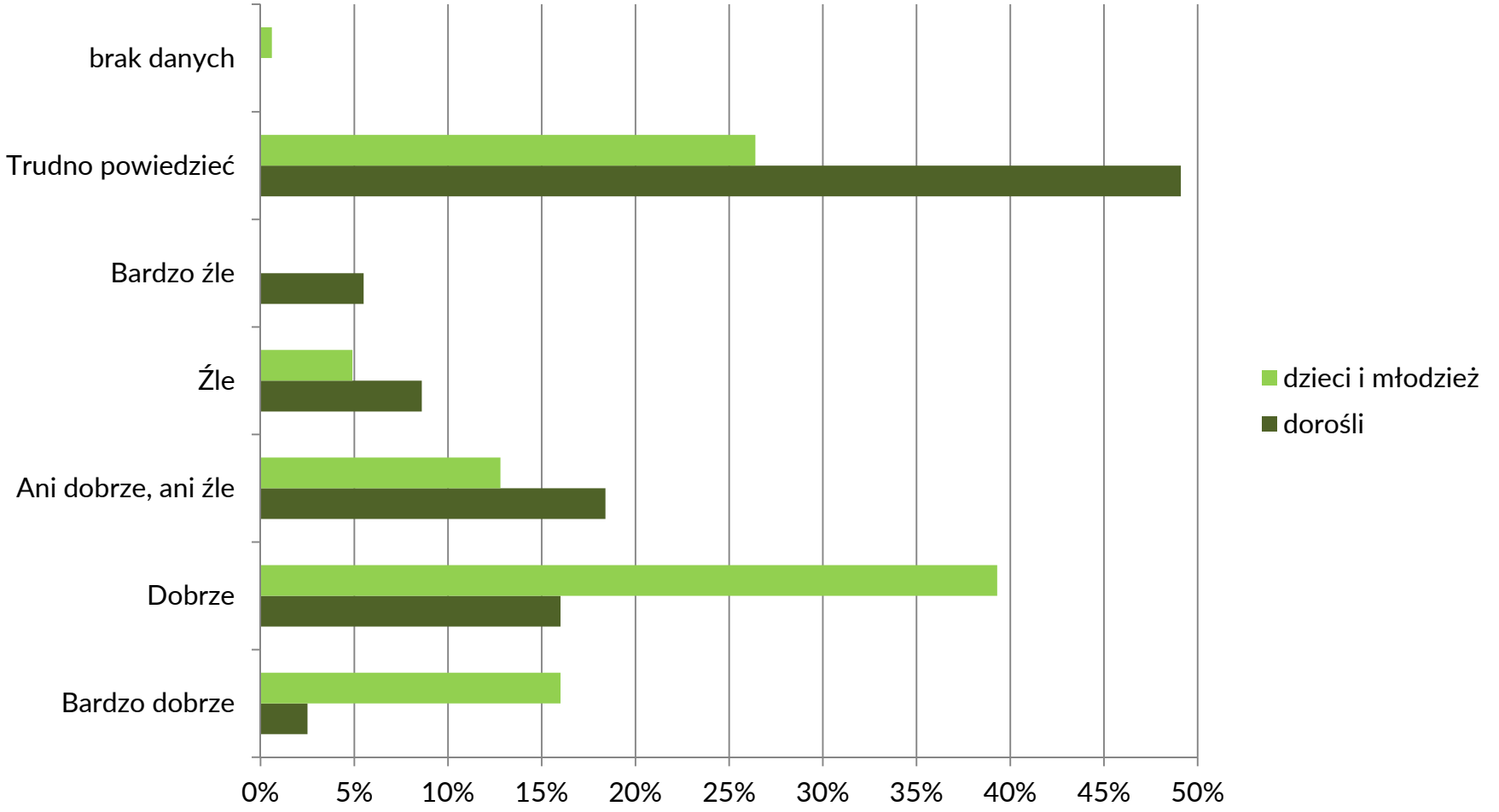

Deklaracja udziału w zajęciach edukacyjnych dla dorosłych (2014 r.)

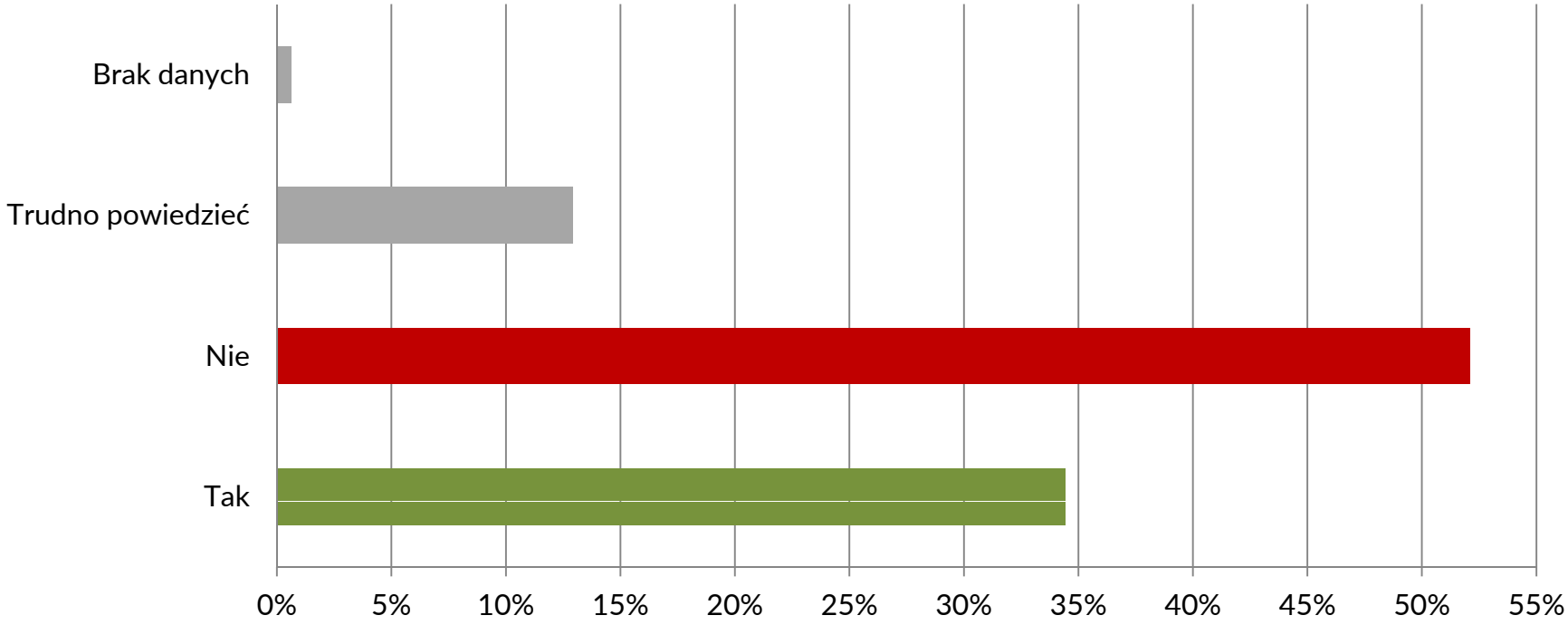

Preferowane formy zajęć edukacyjnych dla dorosłych (odsetek deklarujących udział w zajęciach, 2014 r.)

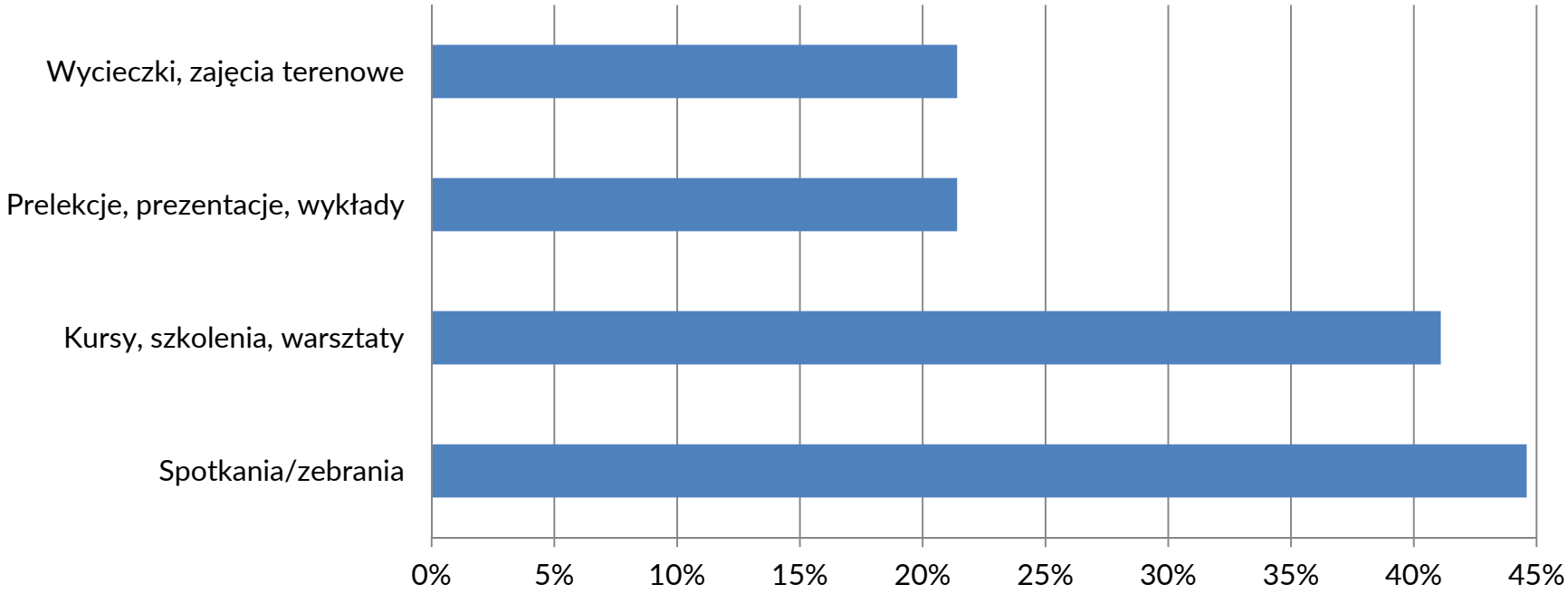

Wigierski
Park Narodowy

Polskie
Parki
Narodowe

Dziękuję za uwagę!